

vetenskap & allmänhet

Känsla för kunskap

– nio röster om vetenskap och värderingar

vetenskap & allmänhet

Känsla för kunskap

– nio röster om vetenskap och värderingar

Vetenskap & Allmänhet, VA

Redaktör Cissi Billgren Askwall

Känsla för kunskap – nio röster om vetenskap och värderingar

VA-rapport 2010:3

ISSN: 1653-6843

ISBN: 978-91-85585-55-7 (tryckt)

urn:nbn:se:vetenskapochallmanhet-2010-3 (pdf)

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA

Box 5073, 102 42 Stockholm

Telefon: 08-791 29 00

Fax: 08-611 56 23

E-post: info@v-a.se

Webbplats: www.v-a.se

Copyright © Vetenskap & Allmänhet 2010

Projektledning: Karin Hermansson

Redaktör: Cissi Billgren Askwall

Illustration: Lotta Tomasson

Grafisk form: Pelle Isaksson

Tryck: Scandbook AB i Falun 2010

Innehåll

Förord	9
Sammanfattning av studiens del 1 och 2	II
Intervjuer	23
<i>Mohammad Fazlhashemi</i> , professor i idéhistoria ”Vi riskerar att gå mot ett mer polariserat samhälle”	25
<i>Mats Gerdau</i> , riksdagsledamot för Moderaterna ”Det måste bli sextigt och macho att plugga”	33
<i>Sören Holmberg</i> , professor i statsvetenskap ”Förtroende är lättare att fördärva än förvärva”	43
<i>Helle Klein</i> , politisk chefredaktör på Aftonbladet ”Universiteten måste bättre spegla samhället”	49
<i>Joakim Palme</i> , VD för Institutet för Framtidsstudier ”Brist på kunskap göder fördomar”	59
<i>Maria Rankka</i> , VD för tankesmedjan Timbro ”Svenska forskare är dåliga på att delta i samhällsdebatten”	67
<i>Christer Sturmark</i> , ordförande för Humanisterna ”Godhet kommer inifrån, inte uppifrån”	75
<i>Eva Swartz</i> , VD för bokförlaget Natur & Kultur ”Samhället är ett pussel där bitarna ska gå i varandra”	81
<i>Seher Yilmaz</i> , ordförande i LSU – Sveriges Ungdomsorganisationer ”Unga är lika lite framtiden som medelålders är dåtiden”	89
Slutsatser och rekommendationer	95
Om studien	107
VA-rapporter	109

Förord

Intresse och engagemang för kunskap och forskning är nödvändigt om Sverige ska kunna vara ett kunskapssamhälle värt namnet. Människors syn på kunskap, vetenskap och forskare är viktigt för såväl forskarsamhället självt som för samhället i stort.

Vetenskap & Allmänhets tidigare studier har visat att utbildningsnivå har ett tydligt samband med förtroende för forskning och attityder till forskare. Vi har också sett tecken på att förtroende och attityder hänger samman med ”socialklass”.

I studien *Vetenskap & Värderingar* har vi gått ett steg längre och undersökt hur människors värderingar, livsåskådning, sociala och kulturella bakgrund har samband med deras syn på kunskap och forskning.

Studien består av tre delar:

1. *Vetenskap att tro på?* (VA-rapport 2009:3), med fokus på tro och livsåskådning, presenterades i november 2009 och diskuterades på årskonferensen VA-dagen 2009.
2. *Kunskap i en klass för sig?* (VA-rapport 2010:2), med fokus på politiska värderingar och ”klassamhället”, presenterades i juni 2010 och diskuterades vid ett seminarium under Almedalsveckan i Visby i juli 2010.

3. *Känsla för kunskap – nio röster om vetenskap och värderingar* (VA-rapport 2010:3), där profiler från olika delar av samhället reflekterar över resultaten. Denna bok innehåller också en sammanfattning av studiens första två delar och ett avsnitt där VA drar slutsatser och ger rekommendationer för framtiden.

Ansvarig för studien är VAs utvecklingschef *Karin Hermansson*.

Redaktör för denna bok är VAs kommunikationschef *Cissi Billgren Askwall*, som också genomfört de nio intervjuerna. Illustrationerna är gjorda av *Lotta Tomasson*, projektledare VA. Ansvarig för layout och produktion är *Pelle Isaksson*, informatör VA.

Studien har genomförts med stöd av Forskningsrådet FAS, Riksbankens Jubileumsfond och Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser. De ingående rapporterna får gärna citeras med angivande av VA som källa. Samtliga VA-studier finns publicerade på www.v-a.se.

Vår förhoppning är att de intervjuades reflektioner liksom slutsatserna av studien ska stimulera till vidare diskussion om hur intresset för kunskap kan ökas och hur vi ska kunna åstadkomma ett kunskapssamhälle som omfattar alla.

Vetenskap & Allmänhet i augusti 2010

Camilla Modéer

Generalsekreterare

Sammanfattning av studiens del 1 och 2

Vetenskap & Värderingar

Livet är fullt av val...

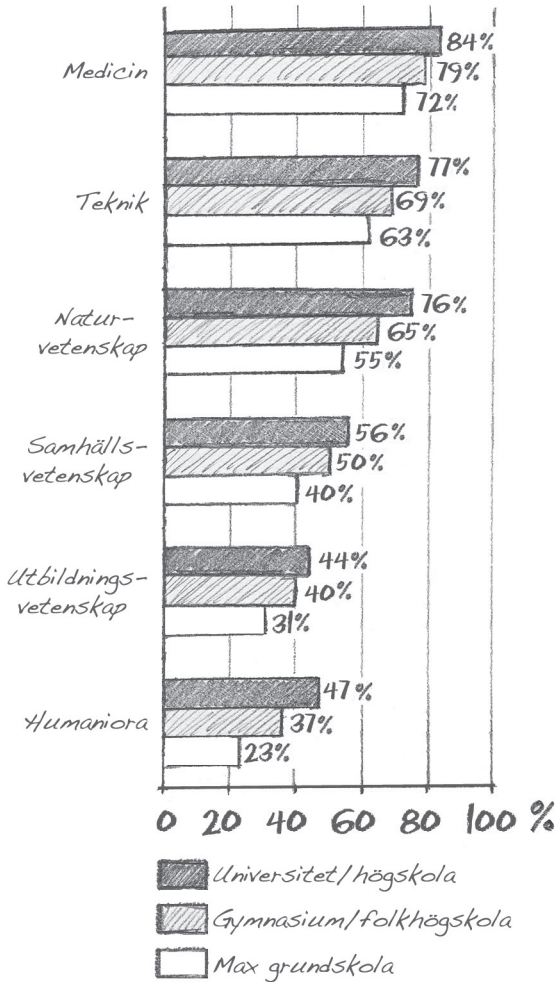
- Ekologiska från Argentina eller vanliga från Ekerö?
- Vilket av alla ”miljövänliga” elbolag är bäst?
- Vilken organisation ska få mitt katastrofbidrag?
- Vilken sorts färg ska jag måla om sommarstugan med?
- Hur ska jag placera mina pensionsbesparingar?
- Vilken skola blir bäst för mina barn?

Kunskapssamhällets medborgare ställs ständigt inför små och stora val – val som kräver kunskap och engagemang. Intresse och öppenhet för ny kunskap behövs också för att forskningsresultat ska komma till nytta i alla samhällssektorer: företag, skola, offentlig förvaltning, politik, juridik...

För universiteten och högskolorna är förtroende och attityder till vetenskap och utbildning centralt. Rekrytering till högre utbildning påverkas av synen på kunskap hos de unga och deras föräldrar. Ett sjunkande förtroende för forskning riskerar att föra med sig en minskad vilja att satsa skattepengar på den.

Hur människor ser på kunskap och forskning är därför intressant för såväl forskarsamhället självt som för beslutsfattare på olika nivåer och områden i samhället. För att forskningen ska komma fler till del behövs en ständig dialog om både dess förutsättningar och resultat.

Stort forskningsförtroende uppdelat efter utbildningsnivå.

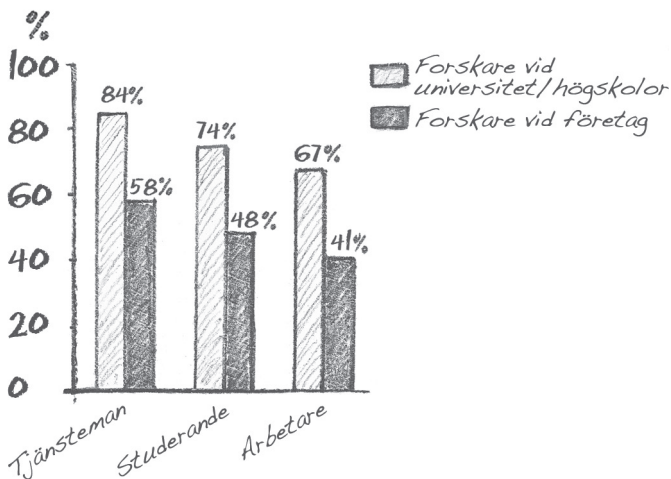
Men en dialog har alltid minst två parter. Båda parter måste kunna framföra sin åsikt, lyssna och försöka förstå hur den andra tänker. Handlar det om att få forskare och olika samhällsgrupper att mötas är det viktigt att förstå att människor kan ha olika syn på kunskap och på det vetenskapliga sättet att resonera.

Av tidigare VA-studier framgår det tydligt att utbildningsnivå har ett starkt samband med förtroende för forskning och attityder till forskare. Förtroende och attityder till forskning och forskare har också tydliga samband med ”socialklass”. I projektet *Vetenskap & Värderingar* har VA tagit ytterligare ett steg och sökt förklaringar till dessa mönster i människors värderingar och kulturella bakgrund. Resultaten, som bygger på attitydundersökningar, samtal med forskare och litteraturstudier, har presenterats i två VA-rapporter: Den första, *Vetenskap att tro på?*, har fokus på tro och religiositet och den andra, *Kunskap i en klass för sig?*, på politiska värderingar och social tillit. Här följer en kort sammanfattning av slutsatserna i dessa båda delrapporter. Mer information om studien finns på sidan 107 samt i rapporterna.

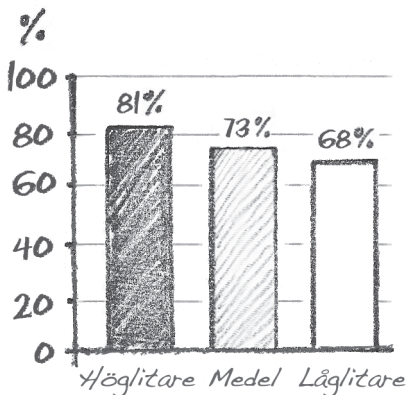
Följer vissa värderingar med en hög utbildning? Är kunskapssamhället ett nytt slags klassamhälle, baserat på utbildning? Svaren verkar sammantaget vara ja:

Nöjda och trygga medborgare har högre tilltro till forskning. Människor som litar på sina medmänniskor, är nöjda med sina liv och med hur institutioner och demokrati fungerar

Stort förtroende för forskare uppdelat efter vilken sysselsättning de svarande angivit.

Andel som anser att den vetenskapliga utvecklingen de senaste årtiondena gjort livet bättre, uppdelat efter i hur hög grad de svarande säger sig lita på människor i allmänhet.

på olika nivåer i samhället, har större förtroende för forskning och forskare.

De som är positiva till Sveriges EU-medlemskap – också det ett slags uttryck för nöjdhet med samhället – och de som är politiskt intresserade har ett högre förtroende för forskning och forskare, och de ser mer positivt på den vetenskapliga utvecklingen.

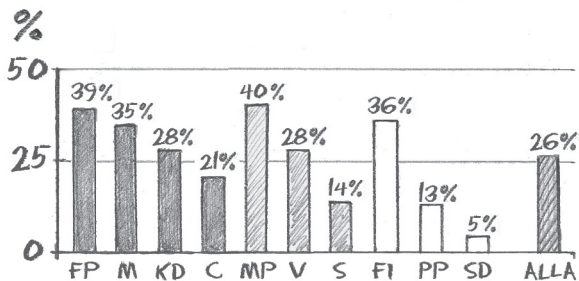
Tillit och nöjdhet, hur väl man finner sig tillrätta i samhället och i livet, har i sin tur samband med utbildning och typ av arbete. Högutbildade, höginkomsttagare och tjänstemän är nöjdare och mer tillitsfulla gentemot andra människor än lågutbildade, låginkomsttagare och arbetare. Varför det är så är oklart, men forskning tyder på att de som redan i unga år lär sig vilka människor de kan lita på klarar sig bättre senare i livet.

Politiska värderingar spelar en roll för attityder till forskning. Alliansens anhängare – som har en högre genomsnittlig utbildningsnivå och oftare är tjänstemän än andra – har högre förtroende än de Rödgrönas sympatisörer för de flesta forskningsområden.

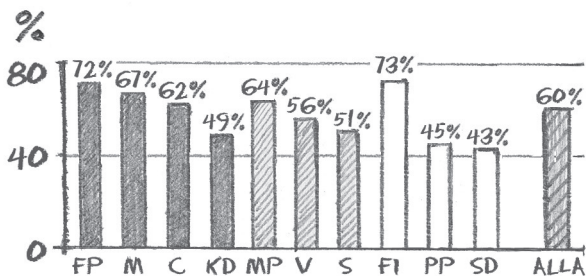
På partinivå finns dock variationer. Andelen högutbildade är allra störst bland dem som tycker bäst om Miljöpartiet, men de är klart mindre positiva än alliansanhängarna i många frågor om forskning och forskare. Deras attityder liknar i flera fall socialdemokraters. Av dem är dock andelen högutbildade låg och många är arbetare.

Folkpartiets sympatisörer ligger ofta i topp vad gäller förtroende och intresse för forskning och forskare. De tycker

Andel högutbildade, dvs. har examen från universitet eller högskola, bland partiernas sympatisörer.

*”Ökad satsning på forskning ger ett bättre samhälle för alla”.
Andel som instämmer bland partiernas sympatisörer.*

i hög grad att forskning ger ett bättre samhälle och att svensk forskning är internationellt konkurrenskraftig. En mer avvaktande inställning till forskningens betydelse och till forskarnas sätt att sköta sina jobb har vänsterpartister, socialdemokrater och kristdemokrater.

De som sympatiserar med Sverigedemokraterna och Piratpartiet är minst positiva till forskning och forskare. Dessa grupper har en lägre utbildningsnivå, är oftare arbetare, har mindre tillit till sina medmänniskor och är mindre nöjda med demokratin i både Sverige och EU.

Berördhet i form av intresse, engagemang eller oro för specifika frågor påverkar också attityder till forskning och forskare. De som är engagerade och oroade för miljöförstöring har exempelvis ofta en positiv inställning till forskning inom miljö och energi. Områden som tydligt berör människor i vardagen, anses viktigast att satsa statliga pengar på.

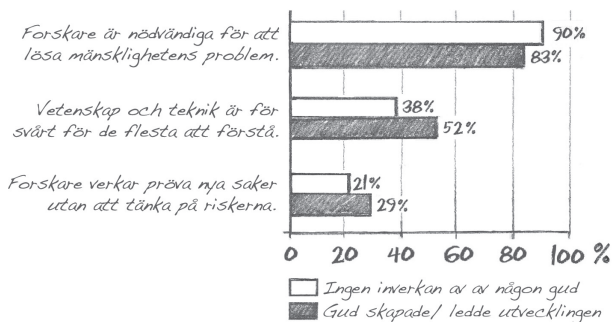
Högre utbildning i sig ger en större närhet till universitetsvärlden, och därmed ett större förtroende. Utbildningsinriktning är ytterligare en faktor som ger en form av berördhet av och kunskap om ett visst område – vilket avspeglas i ett större förtroende för forskning inom områden som ligger nära ens egen utbildning.

I vissa fall kan även värderingar som hänger samman med en religion utgöra en berördhet som påverkar attityderna till forskning i endera riktningen. Attitydskillnader mellan troende och icketroende syns tydligast i vissa specifika frågor, som evolutionsbiologi, teologisk forskning eller evolution kontra skapelsetro.

Religiös tro hänger även samman med en något lägre tilltro till vetenskap och lägre förtroende för forskning. Troende menar också oftare att det är bättre att lita till sin egen erfarenhet än till forskningen. Sambandet mellan religiös tro och ett mer generellt forsknings- eller forskarförtroende tycks dock vara svagare än de andra sambanden.

Tre av fyra menar att människan utvecklats från tidigare djurarter utan inverkan av någon gud. Arbetare och pensionärer tror oftare än tjänstemän att Gud skapade människan eller var inblandad i människans utveckling på jorden. Det finns däremot inga tydliga skillnader i tro eller religiositet – bön eller gudstjänstbesök – mellan grupper med olika utbildningsnivå.

Andel som instämmer helt eller delvis i påståendena bland dem som inte tror respektive tror att Gud var inblandad i människans uppkomst på jorden.

Klass- och utbildningsskillnader i förtroende för forskning och synen på forskare tycks alltså till stor del handla om att högre utbildning och högre samhällsklass (och inkomst) är kopplat till större ”*nöjdhet*” och *social tillit*. Klass och utbildning bildar också grund för *politiska värderingar* som i sin tur visar samband med attityder till forskning. Dessutom är *berördhet* en viktig nyckel till förtroende och intresse. En form av berördhet kommer av *religiös tro*, som också kan påverka en människas attityder till vetenskap och forskning.

Sammantaget väcker resultaten frågor som behöver diskuteras vidare: Är kunskapsområdet ett nytt slags klasssamhälle, baserat på utbildning? Hur bör vi i så fall agera och hur möter vi dem som riskerar att hamna i ett kunskapsutanförskap? Vetenskap & Allmänhet har brett nio profiler från olika samhällssektorer att reflektera kring sådana frågor. Deras tankar och idéer följer i nio intervjuer. I bokens avslutande avsnitt presenteras samlade slutsatser av hela VAS studie Vetenskap & Värderingar.

Intervjuer

Mohammad Fazlhashemi är professor i idéhistoria vid Umeå universitet. Han flyttade till Sverige från Iran för studier 1977 och har bland annat forskat om den muslimska världens och Europas föreställningar om varandra. Han arbetar också med mångfaldsfrågor, är författare till en rad populärvetenskapliga böcker och medverkar ofta i media.

”Vi riskerar att gå mot ett mer polariserat samhälle”

Mohammad Fazlhashemi

– Ingenjörer och tekniker har byggt om samhället till det bättre. Den sociala ingenjörskonsten uppskattas av de flesta, oavsett social bakgrund, säger Mohammad Fazlhashemi, professor i idéhistoria vid Umeå universitet.

Just det tror han är en delförklaring till att svenskar har högre förtroende för forskning inom naturvetenskap och teknik jämfört med humaniora och samhällsvetenskap. Allra högst förtroende åtnjuter medicinsk forskning.

– Det lägre förtroendet för humanister och samhällsvetare kan bero på att vi ofta problematiserar, snarare än förklarar, medan människor gärna vill ha enkla svar.

Mohammad Fazlhashemi tror att svenskarnas svagt sjunkande förtroende för forskning generellt kan ha att göra med lärosätenas ökade fokus på internationalisering och elitsatsningar. Mindre vikt än tidigare läggs vid att förankra och involvera verksamheten i samhället, som han ser det.

– Jag är rädd att den utvecklingen leder till att stödet för forskning minskar, framför allt bland dem som inte själva har högre utbildning.

Segdragen snedrekrytering

Att det finns ett tydligt samband mellan forskningsförtroendet och den egna utbildningsnivån, *se sidan 14*, förvånar inte Mohammad Fazlhashemi. Han är bekymrad över den sociala snedrekryteringen till högre studier.

– Även om vi närmar oss Socialdemokraternas mål om att hälften från varje årskull ska gå på högskolan är det fortfarande en avgörande del av studenterna som kommer från akademikerhem eller socialgrupp två (lägre tjänstemän).

Mönstret är detsamma för studenter med utländsk bakgrund:

– Det som avgör huruvida de går en högre utbildning är inte deras religion eller kultur utan utbildningsnivån i familjen.

Iranier tillhör de invandrargrupper i Sverige som har flest högutbildade. Många av dem som kommit hit har hög utbildning och merparten tillhörde Irans medel- eller överklass.

Mohammad Fazlhashemi är ledamot i Högskoleverkets tillträdesråd som ger råd om hur fler kan ges tillträde till högre studier. Rådet har bland annat påverkat utformningen av Högskoleprovet, som är på väg att ändras för att personer med utländsk bakgrund och kvinnor inte ska missgynnas.

– De som tillhör en lägre klass saknar ofta stöd hemifrån – även ekonomiskt, vilket gör att de i socialgrupp 1 och 2 skriver högskoleprovet (som kostar 350 kronor) betydligt fler gånger.

Trots en rad olika försök att bredda rekryteringen till högskolan går det trögt. Nu tittar rådet på vad som görs i andra länder.

– Statusuniversitet i Storbritannien har adopterat post-nummerområden där det bor många med utländsk bakgrund och anordnar till exempel läxläsningshjälp där. I Sverige har Södertörns och Malmö högskolor specialiserat sig på breddad rekrytering medan de högst eftertraktade utbildningarna och lärosätena struntar i detta.

Utbildning skapar tolerans

Mohammad Fazlhashemi tycker att politikerna borde ta skillnaderna i synen på kunskap mellan olika socialgrupper på större allvar.

– Vi riskerar att gå mot ett mer polariserat samhälle där socialgrupp 1 och 2 inkluderas medan grupp 3 blir kvar i utanförskap.

Han tycker att de nyare högskolorna är positiva för Sverige men ser en risk för att det blir ett A- och ett B-lag bland lärosätena.

– De etablerade lärosätena måste också göra mer riktade satsningar. På Umeå universitet försöker vi hjälpa lärarna att bli bättre på att undervisa i etniskt och religiöst heterogena studentgrupper.

Bristande kunskaper kan ligga bakom att olika grupper oroar sig för olika slags samhällsproblem, tror Mohammad Fazlhashemi. Medan högutbildade och höginkomsttagare hyser oro för sådant som miljön och pandemier, fokuserar

lågutbildade och låginkomsttagare mer på terrorism och främlingar som hotar jobben och den egna kulturen.

– Även bostadsort har stor betydelse. Umeå är en mellanstor stad med ett stort universitet och universitetssjukhus. Det gör att toleransen här är större för andra religioner och för HBT-personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner). Åker vi bara några mil bort till en mindre ort som Vännäs ändras synsättet dramatiskt.

Också ålder spelar roll; yngre är generellt mer öppna för människor som avviker från det gängse mönstret, påpekar Mohammad Fazlhashemi.

Hot mot familjen

Som islamkännare och invandrare har han själv upplevt starkt förakt från omgivningen.

– Jag är med i media rätt ofta och då får man många reaktioner, till exempel otäcka brev. På inrådan av min chef polisanmälde jag några brev som innehöll hot mot min familj. Polisen som tog emot min anmälan skrattade åt formuleringarna för att det var så dålig svenska. Det var tydligt att det inte var högutbildade som skrivit breven.

Avsändarna gick inte att spåra. Hotbrev och otrevliga påringningar är numera en del av Mohammad Fazlhashemis vardag.

– Först blir man tagen men sedan avtrubbas man. Det hör också av sig nyfikna som frågar olika saker. Den dialogen tar jag gärna men jag pratar inte med dem som ringer och skriker.

Han upprörs över att främlingsfientliga grupper spelar på människors oro och försöker att dra egen nytta av det, ibland med stöd av forskningsrön.

– Sverigedemokraterna hämtar främlingsfientliga argument från forskningen, till exempel att utomnordiska personer är överrepresenterade inom vissa typer av brottslighet.

Politiker överlag söker bekräftelse för sin egen agenda från alla möjliga håll, anser han.

– Miljöpartiet använder sig av forskning i högre utsträckning än andra partier för att få stöd för sin politik. Det har att göra med att forskning har hög status i samhället. Människor ser upp till professorer och läkare, men inte till politiker.

Synliggör forskningen!

Mohammad Fazlhashemi ser en paradox i att experterna dominerar dagens debatt, samtidigt som lärosätenas inställning till samverkan med omvärlden försämrats.

– På min institution resonerade man förr så här: Vi får fler studenter genom att synas mer i samhället, och vi syns bättre om vi medverkar i debatten och i media.

Det sambandet borde fortfarande gälla. För att få god ekonomi behöver lärosätena locka till sig såväl studenter som externa forskningsmedel, påpekar han.

– Det är ingen som säger att vi inte ska syssla med populärvetenskap och samverkan; tvärtom anses det bra med positiv publicitet. Men vad ger det mig som enskild forskare?

Han är besviken på de senaste årens högskolepolitik som han menar inte alls har lyft fram vikten av samverkan mellan forskare och medborgare.

– Politikerna verkar mena att samverkan är detsamma som innovation. Jag tvivlar inte på allmänhetens vilja att delta i dialogen med forskarna men tycker att universiteten är på väg att utvecklas åt ett helt annat håll. Som jag ser det går vi mer och mer mot en satsning på elituniversitetet.

Vetenskapliga publiceringar är det som räknas inom akademien, inte medverkan i media eller andra populärvetenskapliga sammanhang.

– Det är bättre att skriva en artikel till en vetenskaplig tidskrift än en DN-essä eller understreckare i Svenska Dagbladet. Därför drar man sig för att medverka i sådana sammanhang. Jag har börjat säga nej till den typen av förfrågningar om de kräver för mycket arbete.

Tvivlar troende på vetenskap?

Men Umeå universitet har visat sin uppskattning på annat sätt. År 2009 tilldelades Mohammad Fazlhashemi det nyinrättade Baltics samverkanspris ”för att han på grundval av egen gedigen forskning har gjort svåra, kontroversiella sammanhang begripliga för en bred allmänhet.”

Han förekommer ofta i media, både som expert på islam och som värd i Sveriges Radio-programmet Tankar för dagen, en slags sekulär morgonandakt.

Att religiösa generellt skulle misstro forskning mer än icke-troende, *se sidan 20*, är han lite undrande inför.

– Jag tror inte att skepsisen är lika utbredd bland religiösa som är högutbildade eller tillhör högre socialgrupper. Men det verkar finnas en utbredd uppfattning i Sverige att religiösa skulle vara emot forskning.

Han exemplifierar med debatten som följde när Per Eriksson, som tillhör en frikyrkoförsamling, utsågs till rektor vid Lunds universitet.

– I min forskning skiljer jag mellan olika kategorier av troende. Det finns en ny, mer liberal tolkning av islam, som är för jämställdhet mellan kvinnor och män och försvarar grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Dessa muslimer har ett vetenskapligt synsätt och menar till exempel att religiösa texter ska underkastas samma undersökningsmetoder som vilka historiska texter som helst.

För att minska skillnaderna i människors syn på kunskap är utbildning en nyckelfaktor, enligt Mohammad Fazlhashemi.

– Man skulle önska sig fler med högre utbildning. Men framför allt är det viktigt att satsa på bildning – studiecirklar och forum där forskare och den breda allmänheten möts.

Mats Gerdau är riksdagsledamot för Moderaterna sedan 2006 och ledamot i Utbildningsutskottet. Han är kommunfullmäktiges ordförande i Nacka och var tidigare kommunalråd där. Dessförinnan arbetade han som tjänsteman i Stockholms stadshus.

”Det måste bli sexigt och macho att plugga”

Mats Gerdau

– Att social klass fortfarande spelar en så stor roll känns som ett misslyckande. Vi i Sverige har ju pratat hur länge som helst om att bryta klassbarriärerna men ändå har det inte hänt, säger Mats Gerdau, riksdagsledamot för Moderaterna.

Han tror att klasskillnaderna i människors syn på kunskap har flera orsaker: Utanförskap, bristande utbildning och därmed kunskapsbrist.

– Eftersom sambandet mellan synen på vetenskap och tilliten till andra är så starkt (*se sidan 16*) behöver vi skapa ett inkluderande samhällsklimat så att alla känner sig delaktiga – men det är förstås inte snutet ur näsan direkt.

En viktig åtgärd är att få fram fler arbeten.

– Det skapar tillhörighet och gemenskap att ha ett jobb. All politik går egentligen ut på att skapa trygga, nöjda, välmående medborgare, oavsett om det handlar om politik för rättsväsendet, utbildningen eller något annat område.

Därför är det viktigt att lyckas med politiken, menar Mats Gerdau, inte minst att förbättra företags- och forskningsklimatet i Sverige.

– Man måste kunna få bli rik på sina forskningsrön. Det är inte fult att tjäna pengar och lyckas kommersialisera sina idéer!

Han berättar om en svensk professor i kemi som numera arbetar i Danmark. I Sverige fick hon göra allt själv: Söka pengar, diska laboratorieutrustning och så vidare, medan hon i Danmark kan ägna sig ostört åt forskningen medan andra tar hand om det praktiska.

– Det har också med forskningsklimatet att göra. I Sverige ska vi vara så jämlika att alla ska göra allt. Men vi är bra på olika saker och jobbar vi ihop får vi ett bättre resultat.

Fallerar skolan cementeras klassamhället

Trots jämlikhetssträvandena lever många i Sverige i utanförskap. För barn från sämre sociala förhållanden är skolan otroligt viktig, anser Mats Gerdau.

– Högutbildade föräldrar kan hjälpa sina barn. Skolan spelar störst roll för dem som inte kan få stöd hemma. Fallerar skolan cementeras klassamhället och klassresor försvåras.

Hans politiska hjärtefråga är att skapa en bra skola för alla. Det framgår tydligt av de många inläggen på den egna skolbloggen.

– Det har blivit en antipluggkultur på många håll i västvärlden, framför allt bland killar. I stället måste det bli sexigt och macho att plugga och utbilda sig.

Mats Gerdau menar att unga behöver fler förebilder, inte bara idrottsprofiler som Foppa Forsberg och Carolina Klüft, utan också välutbildade personer. Kanske astronauten Christer Fuglesang skulle kunna bidra till ett ökat intresse

för naturvetenskap och teknik, funderar han, liksom besök i skolorna av mer jordnära forskare.

– Jag mötte aldrig någon forskare under min uppväxt eller skoltid. Det fanns ingen akademisk tradition hemma och jag visste inte vad forskare gjorde, så den möjligheten fanns bara inte på min näthinna. Annars hade forskning mycket väl kunnat vara ett alternativ när jag stakade ut min framtid.

Mats Gerdau tycker att elever bör få kontakt med forskning och möta forskare redan i grundskolan.

– På så sätt får forskarna möta vardagen och framtiden i form av barn som kanske kan bli forskare som vuxna. Och eleverna får inte bara bilden av konstiga vetenskapsmän som uppfinnar monster i filmer, utan får träffa vanliga forskare som utvecklar nya kunskaper som förbättrar våra vardagsliv.

Kika runt hörnet en överlevnadsfråga

Skolan behöver bli mer intresserad av forskning än den är i dag, anser han.

– Jag besöker skolor varje vecka och det brukar bli stora frågetecken i ögonen på rektorn när jag frågar hur de tillvaratar aktuell hjärnforskning om hur man lär sig.

Han jämför med läkarna som måste hålla sig à jour med utvecklingen på det medicinska området. Lärarna borde känna sig lika angelägna om att följa med i hur deras elever kan lära sig bättre, tycker han.

I dag är det bara några få kommuners utbildningsförvaltningar som satsar egna resurser på forskning, däribland

Nacka där Mats Gerdau tidigare var kommunalråd. Genom samarbete med Mälardalens högskola får lärarna möjlighet att forska för att kunna höja sin kompetens och sedan använda resultaten i praktiken på sin skola.

– Skolan ska ju producera kunskap för samhället. Då måste kommunerna kunna avsätta några promille eller till och med någon procent av sin budget på forskning! Det behövs också mer koppling till forskning i lärarutbildningen och fler lektorer i skolan.

Han konstaterar att förhållningssättet är avgörande – hur bejakas ny forskning och hur intresserad är skolan av att ta del av nya rön?

– Det är en överlevnadsfråga att kika runt hörnet och se vad som sker.

Det som efterfrågas blir gjort

Att människor i allmänhet har ganska stort förtroende för forskning, gläder Mats Gerdau. Han är inte förvånad över att de som har högre utbildning är mer intresserade av kunskap, eller att nöjda, trygga medborgare ser mer positivt på vetenskaplig utveckling, *se sidan 16*. Däremot är han lite fundersam över att förtroendet är så olika för olika forskningsområden, *se sidan 14*.

– När det gäller medicinsk forskning ser alla kopplingen till att lindra smärta och bota sjukdom. Man ser nog inte samma användbarhet av resultaten inom humaniora; hur de kan hjälpa mig i min vardag. Sedan kan forskarna också vara dåliga på att visa på nyttan av det de gör.

Mats Gerdau tror inte att det är ovilja eller ointresse som ligger bakom att forskare inte medverkar så ofta i samhällsdebatten eller samverkar mer med omvärlden.

– De är säkert fulltecknade med att undervisa studenter och att forska. Att gå ut till en skola också räcker tiden inte till för. Samverkansuppgiften prioriteras inte och efterfrågan, liksom trycket från cheferna, är kanske inte så stort.

Han tycker att det borde vara meriterande för forskarna att arbeta med samverkan.

– Allmänt sett är det så att det som efterfrågas, det blir gjort! Annars skjuter man på uppgiften. Du kan styra genom mål, visioner och uppföljning. Ingen vill ligga sist på listan så då tvingar du fram åtgärder och förändring.

För att åstadkomma mer utbyte mellan skola och forskning efterlyser han fler mötesplatser.

– Om jag var forskare i mikrobiologi ringde jag nog inte och erbjöd skolorna att komma och berätta vad jag gör, och inte vill skolorna ringa och störa en professor... Det borde finnas något slags forum där både skolor och forskare kunde utveckla kontakter och få inspiration till hur man talar om forskning på ett lättfattligt och begripligt sätt.

Världens mest sekulariserade land

Som politiker tycker Mats Gerdau att skillnaderna i synen på forskning mellan olika partiers sympatisörer är intressant, *se sidan 18*.

– Jag är förvånad över att miljöpartisterna var så positiva till vetenskaplig utveckling. Som jag ser det från riksdags-

horisonten skiljer sig Moderaterna och Miljöpartiet mest åt i synen på tillväxt, teknikutveckling och framtidstro. Men Miljöpartiet har fått många nya medelklassväljare i storstäderna som säkert är rätt välutbildade.

Att religiösa värderar vetenskap lägre än icke-troende, *se sidan 20*, förvånar honom inte.

– Tror man att det finns en högre makt som påverkar livet, tror man kanske också att den makten kommer att hjälpa till att lösa problem av olika slag.

Han konstaterar att Sverige brukar kallas världens mest sekulariserade land.

– Här är det rationalitet och förnuftstro som gäller. Det innebär att det är få som är starkt troende och att även de troende är relativt sekulariserade. Därför borde andra faktorer än religiositet inverka mest på synen på kunskap.

Det vore intressant att ta reda på om det ser annorlunda ut för människor som har en annan kulturell bakgrund, tycker han.

Valfrihet minskar segregation

När det gäller segregationen i Sverige är Mats Gerdau övertygad om att den har sin grund i var man bor, snarare än i vilken skola man går.

– Friheten att välja skola bidrar tvärtom till minskad segregation. Det är inte alls enbart högutbildade utan en väldigt bredd bland dem som väljer friskolor.

Han menar att politikerna bör underlätta för alla att göra

aktiva, medvetna skolval. Det behövs till exempel information om möjligheten att välja och om de olika skolalternativen på flera språk, och kanske även fria resor med kollektivtrafiken för dem som får lång skolväg.

Värderingar är svårare för politiker att påverka, och de värderingar som råder i skolan kan vara helt avgörande för hur unga lyckas.

– Det är viktigt att det är okej att plugga och att det finns höga förväntningar från både lärare och föräldrar. Jag tror tyvärr ofta att skolan tycker synd om eleverna för att deras föräldrar har det svårt eller för att det är svårt att komma från ett annat land. I stället är det skolans uppgift att kompensera för de svårigheterna. Kan du ta dig från Malawi till Sverige ska du också kunna ta dig igenom nian med godkända resultat.

Utmana Jantelagen

Mats Gerdau tycker att det behövs mer tilltro till människors förmåga i Sverige, men ser i stället oroväckande tecken på liknöjdhet.

– Jag upplever att vi tar mycket för givet, att vi redan har det så bra och därför inte tror att vi behöver kämpa mer. Den gamla bildningstraditionen har vi också gjort oss av med. Men ska Sverige klara den internationella konkurrensen är kunskap helt nödvändig.

Han berättar om studieresa till Sydkorea som Utbildningsutskottet gjort. De besökte en skola vars rektor sade: ”För 50 år sedan var vi sönderbombade, men vi har byggt

upp vårt land igen med kunskap och utbildning.” I skolans källare fanns 600 små studiebås som alla var upptagna till sent på kvällen.

– Föräldrarna prioriterade att köpa extraundervisning och läxhjälp till sina barn i stället för utlandsresor och ny bil. Jämför det med Sverige där föräldrarna tar med familjen på långresor utomlands trots att barnen inte får ledigt från skolan! Det blev så påtagligt för mig där att vi måste ändra våra värderingar.

Mats Gerdau vill utmana Jantelagen och tycker att skolan inte bara ska hjälpa dem som har problem, utan också bättre ta vara på talangerna.

– Det måste bli inne att plugga och vara duktig. Vi behöver prata väl om utbildning från högsta statsminister-nivå och hela vägen nedåt för att visa att det är viktigt för Sveriges framtid!

Sören Holmberg är professor i statsvetenskap med inriktning på valforskning vid Göteborgs universitet. Han är en av ledarna av SOM-institutet som bildades 1986. Institutet gör bland annat en årlig riksrepresentativ undersökning av attityderna i Sverige på temat samhälle, opinion och mass-media. Vetenskap & Allmänhet medverkar sedan 2002 med frågor om vetenskap och forskning.

”Förtroende är lättare att fördärva än förvärva”

Sören Holmberg

– Det finns en mycket klar koppling mellan förtroendet för forskning och viljan att satsa på den. Därmed riskerar förstås satsningsviljan att gå ned när förtroendet sjunker, konstaterar Sören Holmberg, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

– Detta bör forskarsamhället ta på högsta allvar. Vi forskare är både beroende av skattemedel och av insamlade medel. När pengarna tryter, då om inte förr kanske forskarsamhället vaknar!

Både förtroendet och satsningsviljan sjunker sakta för de allra flesta forskningsområden, med undantag för det som är aktuellt och syns mycket i samhällsdebatten, säger Sören Holmberg.

– Nu vill människor framför allt satsa på forskning som rör klimat, energi och transporter, områden som det ofta rapporteras om i media.

Generellt sett vill människor satsa mer på forskning som de anser kan ge konkret nytta. Satsningsviljan och förtroendet för forskning har också ett tydligt samband med utbildningsnivå; ju högre utbildning desto högre förtroende, *se sidan 14*.

– Vår fromma förhoppning är att det har att göra med att man har egen erfarenhet av eller mer kunskap om forskning.

Eftersom högutbildade vistats vid universitet och högskolor har de träffat forskare och läst om forskning mer än andra.

– Förtroendet är oftast också högre för de forskningsområden man själv har en utbildning i. Det stärker vår tes att man helt enkelt exponerats mer för den typen av forskning.

Öppna lärosätena!

Sören Holmberg menar att förtroendet för forskning är relativt högt i Sverige tack vare att vetenskap sällan granskas av media.

– Men det finns också mycket bra forskning och positiva resultat som inte kommer ut tillräckligt och som skulle kunna stärka förtroendet. Dessutom finns emellanåt underhållningsvärde i det som görs på universiteten, och kunskap som kan vara intressant för dess egen skull.

Om lärosätena öppnar upp och ökar sin information om forskning, forskningsresultat och avhandlingar, via nätet eller på andra sätt, kanske det ökar förtroendet i stället, resonerar Sören Holmberg.

Att lågutbildade oftare än andra tror att forskningsfusk förekommer, förvånar honom inte, eftersom det finns ett samband mellan forskningsförtroende och utbildningsnivå.

Om fusk uppmärksammas mer i media kan det förstås påverka förtroendet för forskning i negativ riktning.

– De senaste åren har medias granskning av forskningsfusk ökat, ta till exempel ”Climate gate” eller den felaktiga

beräkningen av glaciärers minskande utbredning. Men det var kanske lika vanligt med fusk förr i världen, även om det inte rapporterades så ofta.

Förtroende en tiotusenkronorsfråga

Även larmrapporter om forskning kan inverka på förtroendet.

– Man kan knappt äta något eller gå utanför dörren längre utan att det är farligt. Samtidigt är forskarna oense – det finns alltid någon som tycker tvärtom.

Han påpekar också att oavsett vad man frågar människor om tenderar de som inte är så insatta att hålla med om de påståenden de har att ta ställning till.

Vad förtroende är uppbyggt av är en tiotusenkronorsfråga, enligt Sören Holmberg.

– Det består dels av rationella faktorer som kognitioner (tankeprocesser) och verklighetsbaserade erfarenheter, dels av känslor, vanföreställningar, mediebilder och självförtroende. Man skulle kunna tro att bara man sköter sig bra, åtnjuter man förtroende, men så enkla är inte sambanden.

Den som har egen erfarenhet eller är berörd av en viss verksamhet tenderar att känna till den bättre. Mer kunskap – eller egenintresse – innebär i allmänhet också högre förtroende.

– Men förtroende är lättare att fördärva än förvärva! Ett tydligt exempel på det är bankerna som fortfarande inte återhämtat sig efter bankkrisen på 90-talet och kommit tillbaka upp till 80-talets förtroendenivåer.

Människor påverkas dels av budskapet, dels av budbäraren – och vi påverkas mer av dem som vi har förtroende för.

– Rollförebilder kan dra opinioner åt ett visst håll, så kanske skulle vi be Madonna, Springsteen eller Zlatan att tala om vikten av forskning!

Ingen Fuglesang-effekt

Sören Holmberg konstaterar dock att det inte uppstått någon Fuglesang-effekt för rymdforskningen,

– Nu säger Barack Obama att USA ska upp till Mars runt år 2030. Återstår att se vad det för med sig.

Det finns ett tydligt samband mellan forskningsförtroende, självförtroende och mellanmänsklig tillit.

– Är man nöjd med livet, mår man bättre och projicerar det på andra områden. Nöjdhet är också kopplad till förtroende för samhällsinstitutioner.

Tror man inte på sig själv tror man inte heller på andra eller på samhället. Här kan finnas en koppling till social bakgrund och klasstillhörighet. Att lägre samhällsklasser har sämre förtroende för forskning är logiskt, eftersom social bakgrund också ofta har samband med utbildningsnivå, menar Sören Holmberg.

Han tror att skillnaderna i forskningsförtroende mellan olika partiers sympatisörer, *se sidan 17*, bland annat beror på just utbildningsfaktorn.

– Det mest slående är att Folkpartisympatisörerna är mest förtroendefulla medan Sverigedemokraterna är längst ut på andra sidan. Men Sverigedemokraterna har blivit mer lika folk i allmänhet i sina åsikter, i takt med att sympatisörerna blivit fler.

Arga unga Sverigedemokrater

Gemensamt för både Sverigedemokraterna och Piratpartiet är att de samlar ”arga unga män” som har lågt förtroende för det mesta i samhället, däribland förstås forskning.

– Sammantaget har de kanske fem-åtta procent av väljar-sympatierna. Man kan jämföra med Ny Demokrati som attraherade samma grupper med liknande profilfrågor på 90-talet, säger Sören Holmberg.

Sverigedemokraterna samlar många väljare med lägre utbildning medan Folkpartiet har många SACO-medlemmar och högutbildade bland sina sympatisörer, *se sidan 18*.

– Folkpartiet brukar skämtsamt kallas för docentpartiet. Det är också mer av ett idéburet parti med stor rörlighet bland sina sympatisörer över tid.

De kristdemokratiska väljarna är ofta anhängare av moral och socialkonservatism.

– Genteknik och stamceller är de inte lika positiva som andra till forskning på. Det har att göra med den kristet inspirerade moralen enligt Sören Holmberg.

Att religiösa människor generellt tror mindre på vetenskap, *se sidan 20*, vill han helst inte kommentera, eftersom det mest blir spekulationer.

– Det kan finnas en grad av rationalitet som står i motsats till tron på en högre makt, men skillnaderna är trots allt små mellan religiösa och ickereligiösa. Man kan också tänka sig positiva effekter av religiositet. Du kan ju ha högt förtroende för det mesta i tillvaron – även för forskning – om du har en tro och därmed tillit till en högre makt.

Helle Klein är politisk chefredaktör på Aftonbladet sedan 2001. Hon har tidigare arbetat som chefredaktör på socialdemokratiska Örebro-Kuriren. På senare år har hon utbildat sig till präst och planerar att arbeta deltid som präst och deltid som fristående skribent och debattör.

”Universiteten måste bättre spegla samhället”

Helle Klein

– Den nyttiga forskningen skapar på ett sätt ett förtroende; att sjukdomar kan botas till exempel, säger Helle Klein, politisk chefredaktör på Aftonbladet.

– Men hur mäts nyttan av något filosofiskt eller humanistiskt?

Skillnaderna i förtroende för forskning mellan olika vetenskapsområden, *se sidan 14*, tror Helle Klein både är ett resultat av nyttoargumentationen och av den bild som media ger.

– Vi lyfter ofta fram medicin och en del samhällsvetenskap men sällan litteraturprofessorer. Intrycket blir gärna att forskning mest är naturvetenskap.

Att det finns ett samband mellan att vara tillfreds med demokratin och ha förtroende för forskning, *se sidan 15*, tycker hon är naturligt. Kopplingen mellan att vara nöjd med livet och att ha förtroende för forskning är också lätt att förstå. Men Helle Klein ifrågasätter om sambandet mellan nöjdhet och forskningsförtroende enbart är positivt.

– Forskningen ska liksom journalistiken kunna utmana våra invanda föreställningar. Då kanske man inte ska känna sig så nöjd. Kan forskningen i så fall ha blivit alltför anpassad?

Främlingskap för forskarelit

Att de som tillhör de lägre samhällsklasserna ser mindre positivt på forskning förvånar inte.

– Det handlar om vilka världar man rör sig i. Det kan vara naturligt att känna ett främlingskap för den akademiska världen och tycka att det är ett slags elit som håller på med forskning.

Helle Klein menar att klasskillnaderna i synen på kunskap borde minska i takt med att allt fler skaffar sig högre utbildning.

– Men precis som när det gäller medievanor och religiös tillhörighet finns det klassaspekter kvar. I ett hem med studievana har man högre förtroende för utbildning och vetenskap, liksom större självförtroende och tillit till samhället.

Vid en internationell jämförelse är svenskars förtroende för forskning relativt högt. De nordiska invånarna har också hög tillit till samhällsinstitutionerna och demokratin.

– De höga siffrorna tyder på någon sorts jämlikhet i synen på utbildning. I ett samhälle där akademien bara är till för de rika hade vi inte haft den höga nivån. Ändå blir forskningen en konservativ bastion eftersom det är de övre klasserna som känner störst förtroende för den. Och det gör de eftersom forskningen stöttar en samhällsutveckling som de redan är nöjda med, säger Helle Klein.

Partibytande klassresenärer

De som sympatiserar med den rödgröna alliansen är generellt mer skeptiska till forskning och forskare än de borgerliga sympatisörerna, *se sidan 18*.

– De till vänster vill förändra samhället. Upplever man att samhället inte är tillräckligt bra har ju forskningen inte lyckats!

Att bara 14 procent av de socialdemokratiska sympatisörerna har högre utbildning, tycker Helle Klein borde vara en väckarklocka.

– I en mening är Socialdemokraterna det bredaste partiet som samlar alla samhällsgrupper men siffran är ändå märkligt låg.

Socialdemokratisk utbildningspolitik har lett till att fler och fler blir högutbildade. I och med studierna gör folk klassresor och byter kanske samtidigt partisympatier, funderar hon.

Piratpartiets sympatisörer har också relativt lågt förtroende för forskning, vilket Helle Klein tycker är intressant med tanke på att många av dem är unga.

– Möjligen upplever de att forskningen inte sysslar med vår tids relevanta frågor, på samma sätt som politikerna inte har gjort så mycket när det gäller informations- och kommunikationsteknik.

Inåtblickande akademi

Hon varnar för en politisering av forskningen.

– Det har funnits en del politiskt förakt mot forskning samtidigt som kontroversiella frågor skyfflats över av politikerna till forskarna att lösa.

I stället borde politikerna få fler att vilja utbilda sig, tycker Helle Klein.

– Utbyggnaden av högskolan är viktig eftersom de mindre regionala universiteten förmår fånga upp folk med lite annan bakgrund. Sedan behöver vi fortsätta att förändra kulturen i akademien som tidigare uteslöt stora grupper. Universiteten måste bättre spegla samhället vi lever i och samverka mer med omvärlden.

Även om somliga forskare är duktiga på att synas och höras är det för mycket inåtblickande inom akademien, enligt Helle Klein.

– Det räknas mer att man blir citerad i de vetenskapliga tidskrifterna än syns på Aftonbladets kultursidor.

Hon ser en tydlig skillnad mot för femtio-sextio år sedan, då det var självklart för forskare att kunna föra ett medborgerligt samtal om kunskap.

– Min farfar Oskar Klein föreläste på Folkets Hus och i radio om den nya fysiken. För den tidens professorer var mötet med det omgivande samhället jätteviktigt och något som ingick i bildningstraditionen.

Förakt för det folkliga

Då var förmågan att kunna popularisera svår vetenskap en akademisk merit, men så är det inte längre, hävdar hon.

– I dag verkar det som om man ska vara så krånglig som möjligt; det finns ett slags förakt för det folkliga. En del forskare klagar över att de får forska för lite och undervisa för mycket, men det faktum att man förmår formulera

sig för en publik är viktigt och borde vara en drivkraft för alla.

Samverkan behöver få större vikt när forskares meriter värderas och resurser fördelas, tycker Helle Klein.

– Jag har tidigare varit ledamot i Karlstads universitets styrelse. De vill förstås att många studenter ska söka sig till Karlstad. Men då måste de visa upp och skapa en stolthet för sina forskarprofiler och sin forskningsinriktning. Just därför borde förmågan att vara ute i samhällslivet och föra debatter premieras.

Bildningsrevolution behövs

När Helle Klein började arbeta som ledarskribent på Aftonbladet ville hon läsa ekonomisk historia, men upplevde att universiteten inte var anpassade för dem som behöver fortbildning och kompetensutveckling mitt i livet – eller för dem som vill bli forskare på äldre dagar.

– Det beror på att genomströmningen av studenter styr fördelningen av pengar. Politikerna behöver skapa infrastruktur för ett samhälle som kräver lärande hela livet och bygga broar mellan arbetsliv och forskning så att trösklarna för vanligt folk kan sänkas.

Lärandet kan förstås också ske utanför akademien.

– Folkbildningsorganisationerna är oerhört viktiga för att hävda bildningens idé. Den livshållningen var väldigt stark under arbetarrörelsens framväxt. ABF i Stockholm är fortfarande en bildningens högborg. Där medverkar ofta forskare i egenskap av spännande tänkare.

De gamla universitetsstäderna är genomsyrade av en bildningstradition, enligt Helle Klein, som är tveksam till särskilda campusområden utanför stadskärnan.

– Fördelen är att det blir en samlad social miljö för studenter och lärare. Men risken är att det utvecklas till ett eget samhälle i samhället. Jag tror mycket mer på att öppna upp lokalsamhället. I Lund är det naturligt med det akademiska, men inte i Karlstad. Det förs många intressanta diskussioner på campus men i Karlstads centrum märks inte så mycket av att det är en universitetsstad.

Att bildningen marginaliserats i samhället till förmån för ett ekonomiskt nyttotänkande, ser hon flera tecken på. Allt kortare tid avsätts för statliga utredningar och medie-rapporteringen blir allt snabbare och yttligare.

– I bildningen finns ett slags långsamhetens kultur. Jag tror att en bildningsrevolution behövs där ungarna redan i grundskolan får möta forskarvärlden och prova på att ”forska”. Det är jätteviktigt att börja när barnen är små och att ge dem förebilder.

Vetenskapens värderingar

Media skulle kunna spela en större roll i samtalet om vetenskap. Helle Klein uppmanar lärosätena att skicka sina avhandlingar även till ledarskribenter och kulturskribenter. Samtidigt ser hon problem bland journalisterna.

– Kanske vet vi inte riktigt hur vi ska hantera forskning. Vi vill helst bara ha korta uttalanden, inte problematiserande som sällan fungerar i tresekunders-tv.

Om inte komplexa och etiska frågor kring forskning diskuteras på bred front i samhället, kan det slå tillbaka på forskningen, varnar Helle Klein.

– Frågan om döden är ett praktexempel! Den medicinska världen har skapat sina egna värderingar kring vård i livets slutskede. Men ute i samhället är vårdens värderingar förmodligen inte de naturliga. Vi måste samtala för att enas om vad den medicinska teknikutvecklingen bör föra med sig. Ju mer medborgerlig förankring, desto större förtroende för forskning.

Religion på frammarsch

Helle Klein tycker sig se något av religionens återkomst i Sverige.

– I vårt mångkulturella samhälle får religion en mer framträdande plats, och måste hanteras i samhälle och politik.

Hon är bekymrad över att många svenskar verkar se religion och vetenskap som motsatser.

– Lite kan det ha att göra med hur man tolkar begreppen. En naturvetenskaplig syn på vetenskap är den vanligaste utgångspunkten, medan humanister snarare har en hermeneutisk (tolkande) kunskapssyn.

Forskning visar att fundamentalistiskt troende ofta är lågutbildade.

– Väckelsekristenhet är vanligare i studieovana hem. Det är i de grupperna Darwins teorier om evolutionen ifrågasätts.

Men att anse att ”det finns frågor som vetenskapen aldrig kan förklara” behöver inte betyda att man är negativ till forskning.

– Det är snarare en spegling av att man i vissa skeden i livet måste lyssna mer inåt. Se på kärleksrelationer till exempel! Det finns delar av livet som forskning inte har med att göra.

För Helle Klein behövs både religion och vetenskap.

– Min farfarsfar var rabbin (judisk förkunnare) vid det förra sekelskiftet. För honom var det självklart med en vetenskaplig grundhållning. Farfar som var fysiker debatterade tro och vetande med filosofen Ingemar Hedenius. En äkta forskarhållning är att vilja utmana gränserna för vetandet och inse att man inte kan veta säkert huruvida Gud finns eller inte.

Joakim Palme är VD för Institutet för Framtidsstudier. Han är också professor i statskunskap vid Uppsala universitet och var tidigare adjungerad professor i sociologi. Han är medlem i Socialdemokraterna och arbetade under en period som politiskt sakkunnig hos Anna Hedborg när hon var sjukförsäkringsminister.

”Brist på kunskap göder fördomar”

Joakim Palme

– Ibland finns ett avståndstagande från samhället vid svenska universitet. Det kan förstås vara legitimt att se på samhället utifrån men det finns också en olycklig beröringsångest, säger Joakim Palme, VD för Institutet för Framtidsstudier.

Å ena sidan tycker han att förtroendet för forskning borde stiga med tanke på de allt fler öppna aktiviteterna vid högskolorna, å andra sidan ser han en oro bland forskare att bli missuppfattade av media.

– De borde tänka mer på samverkansuppdraget, att det inte bara är en angelägenhet för lärosätena i stort utan att varje institution behöver komma ut med sina resultat och landvinningar.

Men för att det ska ske behöver samverkansmeriter värderas högre och inverka mer vid fördelning av forskningsmedel och tjänstetillsättningar, menar Joakim Palme.

– Kommunikationsplaner måste vara en del av forskningsprocessen! Inom medicin och teknik finns bättre kanaler upparbetade, delvis för att där finns starka kommersiella intressen men också för att det finns stor efterfrågan på ny kunskap.

Han frågar sig retoriskt varför det är viktigt att människor har en positiv inställning till forskning – mer än för att säkerställa att de är villiga att satsa pengar på den.

– Ju mer man vet och kan, desto mindre blir förtroendet av vördnadskaraktär.

Brist på kunskap göder däremot fördomar. Är man forskningsfientlig är man ofta också rädd för andra typer av samhällsfenomen.

Joakim Palme konstaterar att en sak är hur verkligheten ser ut och en annan hur vår uppfattning om den ser ut.

– Det finns ett större kaos i åsiktsbildningen än man kanske tror.

Forskningsförtroende i fazonen

Att relativt många anser att det fuskas inom forskningen tycker Joakim Palme är lite märkligt.

– Visserligen är det helt uppenbart att det förekommer men det händer inte så ofta, vilket ju visar hur enskilda fall av fusk kan göra avtryck under lång tid. Risken finns att lärosätena inte vågar ta i de här frågorna för att undvika negativ publicitet, men de måste visa mod!

Det finns stora skillnader i förtroende mellan olika vetenskapliga discipliner, *se sidan 14*, där medicin ligger i förtroendetoppen följt av naturvetenskap och teknik, medan samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap och humaniora hamnar betydligt lägre.

– Att landvinningar inom medicin kan göra livet bättre, är ju ganska självklart. Det är också lättare att hitta exempel

på nytta inom naturvetenskap och teknik, men det måste ändå ses som ett misslyckande för samhällsvetenskap och humaniora att ligga så pass lågt, kommenterar Joakim Palme.

Han tycker att resultaten är uppfordrande för vetenskaps-samhället att visa vilken nytta samhället kan ha av dessa vetenskaper. Han nämner ojämlikhet och hälsa, invandring och integration, organisering av samhällsinstitutionerna och utbildningspolitikens inverkan på skolprestationerna som exempel på samhällsrelevanta frågor som forskningen söker svar på.

Stärk humanioras självbild!

– Det finns en risk att forskningen blir alltför inåtvänd och navelskådande. Inte minst humaniora skulle kunna bli bättre på att marknadsföra sig.

Institutet för Framtidsstudier planerar att driva ett projekt om just betydelsen av humaniora i samhället.

– Humanioras självbild är en viktig fråga. Ekonomi var under en period en mycket stark profession som hade mycket att säga till om i samhällsdebatten. Det finns skäl även för andra professioner att fundera över hur man vill bli uppfattad.

Joakim Palme menar att enskilda forskare bör lyftas fram mer.

– Då är det förstås enklare med någon som hittat en ny gen än någon inom humaniora. Men att lyfta fram forskningens hjältar, de som angriper dagens problem och tolkar sammanhang, är kanske till och med viktigare där.

Att de som har mest insyn i forskning också har högst förtroende för den, *se sidan 19*, ser han som naturligt.

– Den stora uppgiften är att minska de skillnader som beror av klasstillhörighet. Här i Sverige är arbetarna mer bildade och har större tillgång till Internet än på många andra håll. Ja, bor man i hyreslägenhet har man ofta bättre möjlighet än villaägare att få bredband.

Kunskap demokratiserar

Att få tillgång till kunskap via nätet är otroligt positivt, menar Joakim Palme.

– De gamla klassmönstren påverkar fortfarande, men vi ska ta fasta på de små förändringar vi ser. Vi får en demokratisering av samhället genom tillgången till kunskap och det gäller både de vuxna och det uppväxande släktet.

Nivån på kunskapen i samhället höjs också ständigt.

– Dagens unga är den mest välutbildade generationen hittills, så det sker en uppgradering per automatik.

”No Child Left Behind” var USA:s förre president George W. Bushs initiativ för att förbättra amerikanska barns skolresultat. Det har vissa likheter med Socialdemokraternas ”Alla ska med”, konstaterar Joakim Palme.

– Det är möjligt att påverka utvecklingen. Även om vi aldrig helt kommer ifrån klassamhället kan vi påverka dess stuk.

”Politik är att vilja”, myntade Olof Palme. Hans son Joakim har forskat kring det svenska samhällsbygget och välfärdsstaten.

– De många genombrotten inom teknik och medicin har betytt mycket för samhällsutvecklingen. Familjepolitiken och pensionssystemet präglar också utvecklingen, men allmänhetens frågor om framtiden rör oftare teknik än samhällets organisation.

Basera beslut på fakta

Det behövs mer forskning om till exempel kopplingen mellan pensioner och de äldres hälsa, menar Joakim Palme, som understryker vikten av att politiker fattar faktabaserade och forskningsgrundade beslut.

Han ser en större öppenhet bland dagens politiker, både till vänster och höger, att ta till sig och hänvisa till fakta.

– De rigida bilderna av samhället har luckrats upp och man är öppen för att undersöka om ens förutfattade verklighetsbilder verkligen håller. Motsvarande utveckling vore önskvärd bland allmänheten så att människor fattar beslut med större hänsyn tagna till fakta.

Att det är skillnader mellan olika partisympatisörers syn på forskning, *se sidan 18*, förvånar inte Joakim Palme.

– Det hade varit intressant att veta om det är en ren utbildningseffekt eller en effekt av vissa partikulturer där man traditionellt sett mer eller mindre har bejakat pengar till forskning.

Han konstaterar att politikerna över tid har fått högre utbildningsnivå, liksom bättre kunskaper om forskningens villkor.

– När Kårhuset i Stockholm var ockuperat 1968 stod det på ett plakat utanför: ”Dagens studenter, morgondagens

ledare”, något min far ifrågasatte. Politiker borde ha alla möjliga bakgrunder, menade han, och så var det ju också oftare förr.

Fysiker oftare religiösa

Religiösa tror generellt sett mindre än andra på vetenskap, *se sidan 20*, men de religiösa grupperna är väldigt heterogena, konstaterar Joakim Palme.

– Det finns även skillnader mellan vetenskapsområden. Fysiker är till exempel i högre grad religiösa än biologer. Astrofysikern Bengt Gustafsson, som tidigare satt i Institutets styrelse, har både ett religiöst intresse och är en lyckad vetenskapsman.

Joakim Palme menar att det vore lätt men oriktigt att avfärda all religion som ockultism.

– Men det är en utmaning för de religiösa att förhålla sig till kunskap och forskning!

Maria Rankka är VD för tankesmedjan Timbro sedan 2006 och från och med oktober 2010 VD för Stockholms Handelskammare. Hon har tidigare varit konsult och delägare i Prime PR, medarbetare till Carl Bildt och vice ordförande i Moderata ungdomsförbundet. Hon har också författat flera böcker.

”Svenska forskare är dåliga på att delta i samhällsdebatten”

Maria Rankka

Att religiösa värderar vetenskap lägre än icke-troende, *se sidan 20*, är inte konstigt, tycker Maria Rankka, vd för Timbro.

– Det finns en naturlig motsättning mellan andlighet och en mer rationell inställning till livet som forskningen representerar. Snarare är det anmärkningsvärt att de religiösa ändå ligger på en så pass hög nivå.

Hon konstaterar att många forskare trots allt är troende och att svenskar internationellt sett har högt förtroende för forskning. De flesta svenskar tycker också att den vetenskapliga utvecklingen gjort livet bättre för de flesta människor, *se sidan 16*, vilket glädjer henne.

Att Sverigedemokraternas sympatisörer ser minst positivt på den vetenskapliga utvecklingen medan folkpartisterna är mest positiva till den, förvånar inte.

– Jag skulle ha gissat att Folkpartiet hamnar högst men tycker att den svenska befolkningen är ganska homogen i sin syn på de här frågorna. Det som är förvånande är Socialdemokraternas relativt låga siffra, inte Sverigedemokraternas. De är mer ett randfenomen.

Ju mer utbildning man har, desto mer positiv inställning

till vetenskap. Men det sambandet är inte självklart, menar Maria Rankka.

– Med en högre utbildning borde man vara mer kritiskt tänkande och därmed se att forskningen kan komma fram till väldigt olika saker och bevisa lite vad som helst.

Hon exemplifierar med alla larmrapporter i media, som inte sällan följs av en annan forskarstudie som motsäger den första.

– Forskare och forskning är också begrepp som klumpar ihop allt från världsklass till det som definitivt inte är det.

Forskarna behöver synas mer

Att forskning inom medicin, teknik och naturvetenskap åtnjuter högst förtroende, *se sidan 14*, tycker Maria Rankka är naturligt.

– Det görs mycket viktigt inom samhällsvetenskap och humaniora också men det är kanske lättast att se de andra områdenas nytta, både i praktiska tillämpningar och omsatta till företag. Samhällsvetarna och humanisterna borde kanske fundera över vad de gör för fel.

En viktig del är att forskarna behöver synas mer.

– Svenska forskare är dåliga på att delta i samhällsdebatten och att själva motivera sin existens och det de håller på med. Om du aldrig ser forskare bland opinionsledarna, eller bland folk du ser upp till, och inte hör dem prata om att forskning är viktigt – då blir det heller inte det.

En anledning kan vara att forskarna saknar drivkrafter att ägna sig åt samverkan med andra delar av samhället.

– Hur systemen är riggade och vilka incitament som finns spelar roll. En annan faktor är den akademiska kulturen. Jag bara gissar, men kan tänka mig att ledarskapet inte alltid är det bästa där. Sedan saknar forskarna kanske också verktygen för att kunna popularisera och kommunicera.

Alla kan bli något

Maria Rankka beklagar att snedrekryteringen till högre utbildning fortfarande är kvar.

– En anledning till att sambandet mellan kunskapssyn och klasstillhörighet var svagare för en del år sedan – för det tror jag att det var – kan vara det starka bildningsideal som fanns inom arbetarrörelsen förr. Det idealet framhålls inte alls lika starkt i dag.

Hon menar att bildningsidealet i en lite uppfräschad tappning skulle behöva återkomma i debatten.

– Om man är strävsam och bildar sig ska det ge utdelning. Det finns en visionär del i att alla kan bli något.

Skolan kan göra mycket mer, både för att höja elevernas bildningsnivå och nivån på resultaten, anser hon.

– Politikerna borde sätta som mål att alla elever, de bästa likaväl som de sämsta, ska höja sina resultat med 20 procent.

Möjligheten att fritt välja skola tror Maria Rankka kan bidra till höjd kvalitet. Däremot är hon starkt kritisk till att Vänsterpartiet förespråkar förbud mot hemläxor.

– Ur ett klassperspektiv är det bland det knäppaste jag har hört! Om du är duktig och har en begåvning ska du

kunna bli något. Kan du då inte konkurrera genom att sitta hemma och plugga, ja vem är det som förlorar på det? De från studievana hem klarar sig ändå.

Ös på med språkundervisning

Skolan borde bättre utnyttja att det är lättast att lära sig som liten, tycker hon.

– Varför öser vi inte språk över de unga när hjärnan är som en svamp och det finns gott om tid att lära sig? För oss som tillhör ett jättelitet språkområde borde det vara självklart att börja tidigt med främmande språk.

Maria Rankka menar att svenskar är duktiga på att använda engelska som vardagsspråk men inte särskilt bra på engelska i arbetet.

– Den nivån klarar man inte enbart genom att ha gått igenom utbildningssystemet. Visst är det bra att vi kan beställa glass och ta oss till tågstationen med engelskans hjälp, men varför nöja sig med det?

Demokrati och levertransplantationer

Det svenska skolsystemet betonar starkt att lära eleverna självständighet. Det är jättebra men har gått till överdrift, både i grundskolan och på universitetsnivå, anser Maria Rankka.

– Det enda du ska göra är självständiga analyser. Eftersom så få lärare kan ge feedback får du inte heller några kommentarer på det du gör, annat än från andra studenter. Lärarna ger för lite vägledning i om något är intressant eller

relevant i ditt arbete. Nu hårdrar jag lite, men det är så fel att det får vara så.

Hon talar utifrån färsk erfarenheter från en kurs i statsvetenskap som hon följt på Stockholms universitet, men är övertygad om att det rör sig om systemfel – som kan vara vanligare i samhällsvetenskap och humaniora.

– Du kan prata om begrepp som demokrati utan några grundkunskaper i statsvetenskap, medan medicinstudenter först måste lära sig var levern sitter och hur man tar bort den för att kunna diskutera levertransplantationer. Sedan kanske det inte går att tycka till lika mycket om en transplantation som om demokrati heller.

Hon kritiserar också flatheten när det gäller studenternas otillräckliga kunskaper.

– Många kan inte skriva när de börjar på högskolan. Kan de inte det borde det vara en självklarhet att få stavfelen markerade. Att inte rätta är att göra folk en otjänst.

Bildning för konkurrenskraft

Maria Rankka tror att den bristande undervisningskvaliteten beror på en kombination av två politiska synsätt.

– Att ge lärosätena pengar utifrån studenternas resultat är rätt tänkt men möjligen fel genomfört. Frågan är vad det får för konsekvenser? Efter den unckelska (utbildningsminister Per Unckel (M)) politiken kom den socialdemokratiska kvantitetspolitiken som pressade in folk på universiteten. Det var en arbetsmarknadspolitisk åtgärd snarare än en satsning på utbildning och kvalitet.

Hon menar att politikerna verkar tro att allt löser sig med högskoleutbildning, men så är inte fallet. Dessutom är kraven för låga på studenterna och resursfördelningssystemet ger incitament att släppa igenom dem för lättvindigt.

När det gäller vidareutbildning och fortbildning för redan yrkesverksamma är problemen mindre, enligt Maria Rankka, eftersom det finns en hel del bra utbildning anpassad för människor i arbetslivet.

– Vi måste prata mycket mer om kvalitet och bildning, och hitta sätt att återknyta till de gamla idealen. Det behövs för hela Sveriges konkurrenskraft.

Christer Sturmark är ordförande för Humanisterna, en organisation som vill främja den sekulära (icke-religiösa) humanismens livssyn som idé- och värdegrund för samhället. Han är också VD och förläggare vid Fri Tanke förlag. Riksdagskandidat för Folkpartiet i valen 2006 och 2010.

”Godhet kommer inifrån, inte uppifrån”

Christer Sturmark

– Jag hör ibland människor säga: ”Så menar vetenskapen, men enligt sunt förnuft så...”. Många verkar se vetenskapen som något väsensskilt från de egna erfarenheterna, säger Christer Sturmark.

Han är förläggare av böcker inom filosofi, vetenskap och existentiella frågor och vill sprida kunskap om vad vetenskap är.

– Det handlar om metoder för att undersöka tillvaron och skapa modeller av verkligheten. Vetenskapen sysslar inte med sanningar utan med hypoteser och approximationer.

Självklart har vetenskapen fel ibland. Vetenskapens roll är att presentera evidens för mer eller mindre välgrundade hypoteser. Ju bättre evidens, desto starkare hypotes. Vetenskap bevisar inte saker. Det är det bara matematiken som gör.

– Ta frågan om Jesu uppståndelse. En hypotes är att han uppstod, en annan att det fanns anledning att sprida en myt om uppståndelsen. Vår uppgift som förnuftiga människor är att välja den hypotes som är mest rimlig och sannolik.

För egen del ser Christer Sturmark religion och vetenskap som omöjliga att förena.

– Så fort religionen har ett empiriskt innehåll, det vill säga uttalar sig om verkligheten, så fungerar det inte. Däremot kan

ett gudsbegrepp som befinner sig bortom vår tid och vårt rum gå bra, eftersom det inte hamnar i konflikt med vetenskapen. Men då blir å andra sidan tron innehållslös och meningslös. Dessutom kan den då inte säga något om hur vi bör leva.

Vetenskap att tro på?

Christer Sturmark tycker att det är lite märkligt att det finns så pass många välutbildade som samtidigt håller sig med ganska konkreta och enkla religiösa föreställningar.

– Om man kompromissar med rationaliteten och förkastar vetenskaplig empiri blir det intellektuellt ohederligt; ett slags självbedrägeri.

Att den som är religiös tror mindre på vetenskap, *se sidan 20*, förvånar honom därför föga.

– Men de som tror på en högre makt är inte en homogen skara utan omfattar allt från jesuiternas sofistikerade tro och KG Hammars homeopatiskt utspädda gudsbegrepp, till pingstpastorernas tro på en makt som ingriper i tillvaron.

Han tror att resultaten skulle ha blivit annorlunda om studien varit så stor att det gått att dela upp de religiösa i flera undergrupper.

– Det är annars en vanlig men felaktig kritik mot oss humanister, att vi skulle bunta ihop alla religiösa.

Kunskap, klass och tilltro

Förväntat var också att synen på kunskap har samband med social bakgrund och klass.

– Det hänger väl ihop med akademikerföraktet som kanske fortfarande finns kvar på en del håll, även om det känns oerhört gammalmodigt.

Christer Sturmark menar att korrelationen mellan ekonomisk standard och kunskapssyn inte bara återspeglar tilltron till vetenskapen utan tilltro till makt över huvud taget.

– Det finns en slags maktkritik i misstron. Den har nog inte specifikt med forskning att göra, utan vänder sig mot allt som förknippas med överhet, där forskarna ingår.

Han tror att skolan har stor betydelse för kunskapssynen i samhället.

– Utbildningen i kritiskt tänkande har utmanats av den postmoderna relativistiska flugan som nog var som mest utbredd på 80- och 90-talet. Om man saknar träning i analytiskt tänkande uppfattar man kanske det forskare i vita rockar håller på med som något speciellt, något som inte har med det vanliga livet att göra.

Religiösa friskolor värst

Enligt Christer Sturmark finns fortfarande mycket av synsättet ”anything goes” i dagens skola.

– Jag föreläser en del i gymnasieskolor och det finns en stor acceptans för att man kan tro vad man vill där. Men det blir ju absurt när man talar om huruvida Förintelsen har ägt rum eller om Darwins evolutionsteori stämmer! Allra värst är de religiösa friskolorna. Där råder missuppfattningar om vad saklig objektiv undervisning innebär.

För att öka kunskapen om vetenskap är bättre utbildning nödvändigt – inte minst för lärare, som han hävdar behöver träning i analytiskt och kritiskt tänkande.

– Även nyhetsmedia slinter emellanåt när det gäller att tolka statistik och rapportera om orsakssamband, säger Christer Sturmark.

Han är också kritisk till kursutbudet vid några av studieförbunden.

– Det finns en del sanslösa kurser, till exempel ”Lär dig att tolka din personlighet med astrologi”. Den kursens ledare hade som specialitet att ställa horoskop på hundar! Det är verkligen illa att skattemedel används för att stödja sådant.

Vetenskaps skeptiska sverigedemokrater

Att den rödgröna alliansens sympatisörer har lägre förtroende för forskning än de borgerliga, *se sidan 17*, tycker Christer Sturmark är naturligt.

– Inom arbetarrörelsen har det inte varit en merit med akademisk utbildning och Vänsterpartiet har en kollektivistisk syn på människan där man kan se vetenskapen som ett hot mot klasskampen.

Att miljöpartister är mer positiva till vetenskap nu än tidigare stämmer med hans egna iakttagelser.

– Partiet lockade många alternativmänniskor i början som ifrågasatte industrialisering, tillväxt, vetenskapen och det mesta. Nu är deras sympatisörer ofta människor som är oroliga för miljön och klimatet.

Han är inte heller förvånad över att sverigedemokrater är

mer skeptiska till forskning än andra partiers sympatisörer, *se sidan 18*.

– Det är ett populistiskt missnöjesparti som attraherar folk som är sura och som går med i protest. Om man menar att ”andra inte ska tala om för en hur det är”, då är det klart att det finns en stor skepsis mot forskare som uppfattas gå i maktens ledband och komma fram till politiskt korrekta resultat. Sedan är ju sympatisörerna relativt lågutbildade också (*se sidan 18*).

Att Sverigedemokraternas förtroende för forskare har ökat på senare tid är logiskt.

– De jobbar hårt på att bli rumsrena och lägger en del pengar på att ta fram statistik som stödjer deras syften, information som ser vederhäftig ut. Då kan de ju inte samtidigt förkasta statistik och forskning.

Christer Sturmark understryker att det är skillnad mellan den religionskritik som Humanisterna står för och den främlingsfientlighet som han uppfattar att Sverigedemokraterna företräder.

– Både sverigedemokrater och islamister eftersträvar ett monokulturellt samhälle med religiös värdegrund. De är antiteser till sekulära humanister som eftersträvar ett mångkulturellt samhälle på sekulär värdegrund.

Att folkpartister, som han själv, har högt förtroende för forskning är också förväntat.

– I den liberala grundidén finns en tilltro till den kapabla individen. Det ligger också i den humanistiska grundtanken: Att vi klarar av att skapa en bättre värld på egen hand och att hålla en hög etik och moral utan hjälp av någon religion. Godhet kommer inifrån, inte uppifrån!

Eva Swartz är VD för bokförlaget Natur & Kultur. Hon var tidigare programdirektör på TV4 och hade dessförinnan flera chefsbefattningar i tv-branschen. Hon var ordförande i Kulturutredningen som 2007–2009 gjorde en översyn av svensk kulturpolitik.

”Samhället är ett pussel där bitarna ska gå i varandra”

Eva Swartz

– Vårt samhälle har blivit alltför specialiserat. Man verkar ha glömt att samhället är ett pussel där bitarna ska gå in i varandra och hålla ihop, säger Eva Swartz, VD för Natur & Kultur.

Hon menar att det behövs olika kompetenser och perspektiv, inom både politik och forskning.

– Tvärvetenskaplig forskning har vi talat om länge, men ett tvärvetenskapligt samhälle är också jätteviktigt – alltså hur vi överför kunskap mellan de olika delarna.

Enligt Eva Swartz är akademien inte tillräckligt utåtvänd utan många gånger dålig på att berätta om sin forskning.

– Antingen har forskarna liten vilja att göra det, eller så kan de kanske inte formulera sig för andra målgrupper.

Att det saknas tid för att ägna sig åt populärvetenskap är en vanlig ursäkt, men den accepterar inte Eva Swartz.

– I så fall måste vi ändra systemet, för så kan det bara inte få vara! Har man inte tid att berätta för allmänheten vad man gör, blir det svårt att få ett starkt engagemang för forskning i breda lager.

Det ställs krav på kommunikation och transparens överallt i samhället i dag. Därför måste alla chefer kunna ge intervjuer och stå på en scen, argumenterar hon.

– Då kan lärosätena inte säga att de inte har tid. I stället borde ledningarna ge forskarna stöd och råd om hur de bäst går tillväga.

Underskatta inte läsaren

Inte oväntat tycker Eva Swartz att populärvetenskapliga böcker fyller en viktig funktion. Hon nämner särskilt Fredrik Lindström som via både böcker och tv gjort mycket för språkvetenskapen. Kognitionsvetaren Peter Gärdenfors och neurovetaren Torkel Klingberg är andra favoriter som skriver lättillgängligt.

Tidigare har det tagit lång tid att producera populärvetenskapliga böcker men i dag kan det gå väldigt snabbt, tack vare digital teknik.

– Tänk på svininfluensan. Där skulle man ha kunnat ge ut en bok om vetenskapens syn på sjukdomen, som motvikt till tidningarnas slarviga rapportering. Det handlar om att sprida ett intressant innehåll, snarare än om att komma ut med en traditionell bok.

Hos Natur & Kultur säljer just faktaorienterade böcker bäst, vid sidan av deckare. Men forskarna är dåliga på att hänga med, menar Eva Swartz.

– Det jag möter i vetenskapssamhället känner jag igen från media; att man många gånger är mer orienterad mot vad ens kollegor ska säga än hur man uppfattas utåt. Det är inte fint att ”tramsa i medierna” och vara för populär. Men varför sysslar man med forskning? Är det för kollegorna eller för samhället?

Hon ser gamla strukturer som behöver brytas upp för att forskare ska kunna ägna sig mer åt att popularisera. När de saknar tid och ekonomi måste förlag och medier kunna erbjuda engagemang och ersättning.

Däremot behöver forskarna inte förenkla så mycket som de kanske tror.

– Ett rätt så akademiskt innehåll som är bra presenterat och paketerat fungerar väldigt väl på marknaden. Man ska inte underskatta sina läsare.

Odling kontaktorna

Eva Swartz nämner Dagens Nyheters vetenskapsreporter Karin Bojs som exempel på en person som förklarar vetenskap utan att förenkla alltför mycket. Hon ser också fram emot en kommande tv4-serie där skådespelaren Felix Herngren ska utforska vad en ingenjör egentligen gör.

– Tv är ett otroligt bra redskap! Jag brukar alltid påminna om dess enorma genomslagskraft.

Därför är medieanalyser viktiga för kommersiella tv-kanaler, men forskare brukar inte involveras i det arbetet.

– Under min tid på tv4 var det undersökningsinstitut och den egna statistikavdelningen som gjorde analyserna, helt utan koppling till den akademiska världen.

Överhuvudtaget finns det för få broar mellan akademien och näringslivet i Sverige, menar Eva Swartz.

– Jag medverkade på en konferens i Norrköping om kulturvetares möjlighet att få arbete. Flera hundra personer

deltog men jag var den enda från näringslivet. Då var jag ändå inte inbjuden i egenskap av VD utan för att jag var kulturutredare.

Hon menar att akademien inte förstår hur intresserade näringslivet faktiskt är av att bli inbjudet till universitet och högskolor.

– Varför får jag aldrig en förfrågan om att föreläsa på någon universitetsutbildning i medievetenskap? Jag skulle tycka att det var en samhällsuppgift och jättegärna ställa upp, men hittills har jag bara föreläst en enda gång, på Dramatiska Institutet. Vi måste börja prata med varandra och odla de där kontaktytorna!

Klassklyftorna ökar

Ewa Swartz är glad över att Sverige 2009 fick en forskningsminister som har egen forskarbakgrund. Att sympatisörer till Tobias Krantz Folkparti är mer positiva till forskning än andra partiers anhängare, *se sidan 18*, överraskar inte eftersom hon uppfattar att Folkpartiet har en stark tradition av att stå för utbildning och vetenskap.

Sverigedemokraternas låga förtroende för forskning var också förväntat.

– Jag är så fördomsfull att resultaten inte förvånar mig det minsta. Problemet med den rörelsen är att den bortser från att världen är mångfacetterad och komplex.

Det låga forskningsförtroendet hos Vänsterns sympatisörer var mer oväntat, med tanke på att den internationella vänsterrörelsen alltid varit intellektuell.

Eva Swartz beklagar att det finns ett samband mellan klasstillhörighet och syn på kunskap, särskilt som hon upplever att klassklyftorna i samhället ökar. Friskolesystemet och den kommersiella televisionen kan komma att förstärka skillnaderna, menar hon.

– Självklart kommer riktigt bra saker att kosta pengar framöver. Högutbildade föräldrar sätter sina barn i bra skolor, hjälper dem med läxorna och har råd att betala för bra tv-kanaler.

Hon talar om sin mans nioåring som går i en utmärkt skola på Östermalm i Stockholm och jämför hans möjligheter med barnen till en dubbelarbetande invandrarkvinna på landsorten.

– Skillnaderna har förstärkts. När jag gick ut gymnasieskolan i Örebro 1975 hade alla ganska lika förutsättningar. De som hade lite bättre chans kom från Stockholm eller hade gått Lundsbergs internatskola.

Elitism på undantag

Men allt var inte bättre förr. Då missade man ofta att hjälpa de riktigt duktiga eleverna, och så är det fortfarande på många håll.

– Min ickevetenskapliga tolkning är att vi har dödat elitismen. Vi har bestämt oss för att det är något fult; något snobbiga självupptagna människor sysslar med. Därför har vi ingen strävan och ambition, eller beundran för dem som har det. Det är en tråkig konsekvens av något ursprungligen bra: Att alla ska ha möjlighet att utbilda sig.

Eva Swartz menar att arbetet med att skapa ett jämställt samhälle samtidigt har trängt undan en del av det positiva med elitism. För henne är det självklart att skolan måste hjälpa både de elever som är duktiga och de som har problem.

– Vi ska ha ambitionen att skapa riktiga spjutspetsar! Jag jämför med Frankrike och Italien där det är fint och bra att ha internationellt gångbara intellektuella. Där är akademisk kunskap fortfarande något mycket eftersträvansvärt – oavsett klass.

Hon upplever att bildning fått en slags överklasstämpel i Sverige.

– Man riskerar att betraktas som konservativ om man hävdar att bildning faktiskt är viktigt. Men samtidigt ser jag lite av ett trendbrott: UR slåss stenhårt för det de gör och breda TV4 spelar in en serie om ingenjörsvetenskap.

Eva Swartz stannade själv kvar på TV4 längre än hon tänkt ”som akademiker och högkulturell”, i och med att hon fick göra frågesportprogrammet Jeopardy.

– Frågorna skrevs av duktiga, petiga människor, samtidigt som det var ett roligt, lättillgängligt program med Magnus Härenstam som påläst programledare. Just kombinationen av kunskap, tempo och lättsamhet gjorde Jeopardy så framgångsrikt. Det där överbryggandet är det roligaste som finns!

Kyrkan som terapeut

Att religiösa har mindre tilltro till vetenskap än andra, *se sidan 20*, är lite provocerande för Eva Swartz.

– En tro är i någon mån bra för människor eftersom den hjälper oss att knalla omkring här på jorden. Jag är lite troende i den bemärkelsen och jag gillar kyrkans sätt att förhålla sig till tillvaron. Den har något av samma funktion som en bra terapeut.

Hon påpekar att flera religioners skrifter förmedlar att människan är satt på jorden för att ta hand om den. Då borde väl de troende vilja ta vetenskapen till hjälp?

Själv har Eva Swartz fått propåer om att engagera sig politiskt. Hennes morfars far Carl Swartz var finansminister vid förra sekelskiftet och en kort tid även statsminister.

– Han såg det som en samhällsplikt och var bra på att överbrygga mellan olika sektorer. Sådant ser man ganska lite av i dag. Jag tror inte att jag blir politiker men tänker att jag i alla fall har gjort en slags samhällsplikt i och med Kulturutredningen.

Seher Yilmaz är ordförande i LSU – Sveriges Ungdomsorganisationer. Hon har tidigare varit ordförande i SECO, Sveriges Elevråds Centralorganisation och har suttit i Grön Ungdoms styrelse.

”Unga är lika lite framtiden som medelålders är dåtiden”

Seher Yilmaz

– Om man känner att man kan påverka samhället, har man också större tilltro till det och ser sin roll i helheten, säger Seher Yilmaz. Hon är ordförande i LSU – Sveriges Ungdomsorganisationer, som är en samarbets- och intresseorganisation för en rad ungdomsförbund och -organisationer.

Att människor som är tillfreds med livet och känner tillit till sina medmänniskor och demokratin, också har förtroende för forskning, *se sidan 15*, tycker hon därför är naturligt.

Det civila samhället, inte minst ungdomsorganisationerna, är enligt henne en av demokratin hörnstenar.

– De skapar meningsfull fritid, ger ansvar och bygger i förlängningen tillit till samhällsinstitutionerna. Det jag brinner mest för är ungas delaktighet och möjlighet att organisera sig. Om forskningen inte involverar en viss grupp, då har vi ett demokratiproblem.

Det finns inte tillräcklig forskning just om ungas engagemang och vad det ger ungdomar och samhället, anser LSU. Den forskning som finns behöver också göras mer tillgänglig.

– Det externa har forskarna ofta svårt för. De borde våga använda sig av fler och mer okonventionella kanaler för att tillgängliggöra sitt arbete. Det finns inte mycket forskning om ungdomsorganisationer men den som finns vill vi förstås gärna ta del av och det är inte alltid så lätt.

Medelålders män mest engagerade

Forskning som berör en viss grupp bör involvera gruppen ifråga, anser Seher Yilmaz. Hon berättar om ett lyckat dialogseminarium vid Örebro universitet där ungdomsforskare och företrädare för ungdomsorganisationer samtalade och utbytte kunskap.

– Jag vill kunna bygga mitt engagemang kring det forskningen säger och gärna kunna bevisa att det är viktigt för samhället att fler är delaktiga. På LSU har vi i många år argumenterat med hjälp av magkänslan. Vi har till exempel sett många unga utvecklas i ungdomsorganisationerna och därför dragit slutsatsen att engagemang är viktigt.

Hon refererar till forskning vid Ersta Sköndals högskola som visar att det ideella engagemanget i Sverige är större än någonsin och att den vanligaste orsaken till att inte arbeta ideellt är att man helt enkelt inte blivit tillfrågad. Mest frivilligt engagemang finns bland medelålders män, följt av de unga.

Inkludera för legitimitet

Seher Yilmaz varnar för att exkludera grupper så att de inte känner sig delaktiga i och kan påverka samhället.

– Då förlorar vi i mångfald och i värsta fall förloras även legitimiteten för politiska beslut i vissa grupper. Om inte alla inkluderas i hur vi beslutar om och utformar samhället skapas ett demokratiskt underskott.

Det handlar både om att få människor att känna sig inkluderade genom att tillfråga dem och att med strukturer och samtalsklimat skapa en känsla av att de är välkomna.

Som ordförande för ungdomsorganisationernas samarbetsorganisation anser hon förstås att politiker ska intressera sig mer för ungas åsikter och levnadsvillkor, och låta unga vara med och fatta beslut.

– Om fler får vara delaktiga blir besluten mer legitima och långsiktigt hållbara. Unga är lika lite framtiden som medelålders är dåtiden. Politikerna försöker nog inkludera oss, men använder sig inte alltid av rätt metoder.

Projekttänkande försvårar

Seher Yilmaz kritiserar det kortsiktiga projekttänkandet som hindrar människor att inkluderas.

– Politikerna behöver skapa förutsättningar för långsiktighet och uthållighet. I stället kommer nya typer av satsningar hela tiden.

Följden blir att ungdomsorganisationerna lägger aktuella perspektiv, som mångfald, Europa, jämställdhet – eller vad

som nu efterfrågas – på sin reguljära verksamhet för att få del av projektmedlen.

– De har inget val utan anpassar sig till hur man får tag på pengar.

16-åring med budgetansvar

Ett annat fel är att myndigheterna gör satsningar för att inkludera olika grupper utifrån vad de själva tror är ett bra tillvägagångssätt, i stället för att fråga målgruppen till råds.

– ”Varför kommer inte fler unga till våra möten?” kan de sedan fråga mig. ”Fråga dem!”, uppmanar jag då. Det räcker inte med att bjuda in; vill du att det ska vara på riktigt måste du bjuda in till delaktighet från början.

Seher Yilmaz menar att ungdomsorganisationerna erbjuder unga just att vara med ”på riktigt”.

– Ingen annanstans skulle du som 16- eller 18-åring få arbetsgivaransvar eller ansvar för en stor budget. Vi låter varandra misslyckas och lär av misstagen. Det leder till ett större förtroende för samhället, när man ser sin egen del i helheten.

Sambanden mellan klass, utbildning och kunskapssyn är inte direkt förvånande, men beklagliga, tycker Seher Yilmaz.

– För mig är utbildning en ingång till att lyckas förverkliga en massa andra grejer och till att bli inkluderad i samhället. Därför bör högre utbildning vara tillgänglig för alla.

Slutsatser och rekommendationer

Öppna kunskapssamhället för alla!

Människors värderingar och syn på vetenskap hänger ihop. Hur och på vilka sätt har vi tagit reda på genom studien *Vetenskap & Värderingar*. I bokens inledning, se *sidan II–21*, sammanfattade vi de huvudsakliga resultaten av våra undersökningar. De skillnader i attityder till forskning som finns hos grupper med olika utbildningsnivå, inkomst och sysselsättning kan förklaras i termer av social tillit, politiska värderingar, berördhet och religiös tro.

Nio profiler från olika delar av samhället har i intervjuer bidragit med reflektioner över resultaten i vår studie. De nio har skilda perspektiv, politiska sympatier, bakgrunder och yrken, men gemensamt är deras stora engagemang, ja närmast passion för kunskap.

Flera av dem uttrycker oro för ökade klasskillnader när det gäller synen på utbildning och forskning. En större efterfrågan på kunskap bland medborgare och politiker efterlyses, liksom ökad tillgänglighet till kunskap som genereras av forskare.

Vetenskap & Allmänhet lyfter här fram några angelägna tankar och slutsatser från intervjuerna och studiens resultat. De leder fram till några rekommendationer som kan underlätta att kunskapssamhället omfattar oss alla.

Nördarnas revansch?

Majoriteten av de intervjuade menar att bildningens betydelse har minskat på senare år. En nylansering av bildningsidealet kan minska klasskillnaderna i synen på kunskap.

– Ju mer man vet och kan, desto mindre blir förtroendet av vördnadskaraktär. Brist på kunskap göder där emot fördomar, säger Joakim Palme, VD för Institutet för Framtidsstudier.

Forskarförebilder, som till exempel astronauten Christer Fuglesang, skulle kunna öka intresset bland unga för vetenskap.

– Rollförebilder kan dra opinioner åt ett visst håll, så kanske skulle vi be Madonna, Springsteen eller Zlatan att tala om vikten av forskning, föreslår Sören Holmberg, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Det finns tecken på att kunskap och bildning så smått börjar bli mer inne. Tv-program och tävlingar som fokuserar på att kunna mycket och vara smart är trender i tiden.

Kunskap "äger"

– Det är viktigt att det är okej att plugga och att det finns höga förväntningar från både lärare och föräldrar, säger Mats Gerdau, riksdagsledamot för Moderaterna. Många av de andra intervjuade tar också upp att det skulle behöva bli mer coolt eller rentav sexigt att plugga och utbilda sig.

Engagerade, kunniga och välutbildade lärare efterlyses för att väcka och stimulera ungas intresse för kunskap. För barn som kommer från sämre sociala förhållanden kan skolan

ha avgörande betydelse. Men skolan ska både stödja svaga elever och ta vara på talangerna.

– Vi har dödat elitismen. Vi har bestämt oss för att det är något fult; något snobbiga självupptagna människor sysslar med. Därför har vi ingen strävan och ambition, anser Eva Swartz, VD för Natur & Kultur.

Lärarna bör följa forskningens utveckling, både i det egna undervisningsämnet och när det gäller pedagogik och inläring.

– Lärare behöver träning i analytiskt och kritiskt tänkande och bättre kunskap om vetenskap, menar Christer Sturmark, ordförande för Humanisterna.

– Jag tror att en bildningsrevolution behövs där ungarna redan i grundskolan får möta forskarvärlden och prova på att ”forska”, säger Helle Klein, politisk chefredaktör på Aftonbladet.

Kvalitet och kvantitet på hög nivå

Gemensamt för de intervjuade är en stark tro på utbildning som en väg till ökad kunskap och minskade klasskillnader. Men de inskräpper att en satsning på ökad kvantitet inom högre utbildning inte får ske på bekostnad av undervisningens och forskningens kvalitet.

– För mig är utbildning en ingång till att lyckas förverkliga en massa andra grejer och till att bli inkluderad i samhället. Därför bör högre utbildning vara tillgänglig för alla, säger Seher Yilmaz, ordförande för LSU – Sveriges ungdomsorganisationer.

Riktade satsningar, som till exempel läsläsningshjälp för barn i socialt utsatta områden, kan tillsammans med kulturförändringar i akademien göra högre studier mer lockande för ungdomar från lägre klasser och med annan kulturell bakgrund.

Lärosätena kan bidra till det livslånga lärandet genom undervisning anpassad för dem som behöver kompetensutveckling i yrkeslivet eller vill vidareutbilda sig.

Samverka mera

– Det finns en risk att forskningen blir alltför inåtvänd och navelskådande, säger Joakim Palme, VD för Institutet för Framtidsstudier.

I dag läggs mindre vikt än tidigare vid att involvera forskningen i samhället, anser flera av de intervjuade. Alla menar att högskolan kan och bör bli bättre på omvärldsdialog. En rad skäl anförs: Visa omvärlden vilken forskning som bedrivs (med skattebetalarnas pengar), ge forskarna nya perspektiv och idéer, förankra forskningen i samhällets behov och bidra med mer kunskap till debatten och beslutsfattandet.

Flera menar att det måste bli tydligt meriterande för forskarna att ägna sig åt samverkan och populärvetenskap och att det ska ge utdelning när forskningsmedel fördelas.

– Det är ingen som säger att vi inte ska syssla med populärvetenskap och samverkan; tvärtom anses det bra med positiv publicitet. Men vad ger det mig som enskild

forskare? frågar sig Mohammad Fazlhashemi, professor i idéhistoria vid Umeå universitet.

– Hur systemen är riggade och vilka incitament som finns spelar roll. En annan faktor är den akademiska kulturen. Jag bara gissar, men kan tänka mig att ledarskapet inte alltid är det bästa där. Sedan saknar forskarna kanske också verktygen för att kunna popularisera och kommunicera, säger Maria Rankka, vd för Timbro.

Flera tar upp att forskarna behöver praktiskt stöd i hur de bäst går tillväga för att kommunicera med omvärlden. Politikerna kan också stimulera forskarna till ökad dialog och samverkan genom att premiera den.

Förtroendeskilnaderna för forskning mellan olika fakultetsområden är uppfordrande, menar flera av de intervjuade. Forskarna inom humaniora och samhällsvetenskap behöver bli bättre på att marknadsföra sig och visa hur samhället kan använda och få nytta av forskningsresultaten.

– Det lägre förtroendet för humanister och samhällsvetare kan bero på att vi ofta problematiserar, snarare än förenklar, medan människor gärna vill ha enkla svar, säger Mohammad Fazlhashemi, professor i idéhistoria.

Att förtroendet för forskning har sjunkit de senaste åren bör forskarsamhället ta på allvar.

– Vi forskare är både beroende av skattemedel och av insamlade medel. När pengarna tryter, då om inte förr kanske forskarsamhället vaknar! spår Sören Holmberg, professor i statsvetenskap.

Medial interaktivitet

Media har stor genomslagskraft och påverkar människors syn på forskning och förtroende för forskare, påpekar många av de intervjuade. Journalisternas uppgift är både att rapportera om nya rön och att kritiskt granska forskningen.

– Kanske vet vi inte riktigt hur vi ska hantera forskning. Vi vill helst bara ha korta uttalanden, inte problematiserande som sällan fungerar i tresekunders-tv, säger Helle Klein, politisk chefredaktör för Aftonbladet.

Flera av de intervjuade tycker att det är ett problem att enbart vetenskapliga publiceringar räknas inom akademien. Några tar upp att forskare är oroliga för att bli misstolkade av journalister.

– Många gånger är man mer orienterad mot vad ens kollegor ska säga än hur man uppfattas utåt. Det är inte fint att ”tramsa i medierna” och vara för populär. Men varför sysslar man med forskning? Är det för kollegorna eller för samhället? undrar Eva Swartz, vd för Natur & Kultur.

Tidningar, radio och tv är viktiga diskussionsfora som skulle kunna erbjuda mer plats än hittills för samtal om forskningens roll i samhället. Ny teknik, Internet och bredbandstillgång gör det möjligt för många fler att delta i diskussionen och enkelt ta del av aktuella fakta och åsikter.

– Vi får en demokratisering av samhället genom tillgången till kunskap, säger Joakim Palme, vd för Institutet för Framtidsstudier.

Politiker – använd forskning!

Politiker behöver fler kontakter med forskare och bör fatta beslut med hänsyn taget till fakta och aktuella forskningsrön, anser flera av de intervjuade. De ger också exempel på hur politiker hänvisar till forskningsresultat – ibland ensidigt till forskning som stödjer den egna uppfattningen – i debatten. Samtidigt är förstås politikens kärna att besluten färgas av politikernas värderingar och ideologi.

– Politikerna behöver skapa infrastruktur för ett samhälle som kräver lärande hela livet och bygga broar mellan arbetsliv och forskning så att trösklarna för vanligt folk kan sänkas, säger Helle Klein, politisk chefredaktör för Aftonbladet.

– Vi behöver prata väl om utbildning från högsta statsministernivå och hela vägen nedåt för att visa att det är viktigt för Sveriges framtid, anser Mats Gerdau, riksdagsledamot för Moderaterna.

Tvärvetenskapligt samhälle

Alla de intervjuade efterlyser fler kontakter mellan forskare och olika delar av samhället.

– Om inte alla inkluderas i hur vi beslutar om och utformar samhället skapas ett demokratiskt underskott, säger Seher Yilmaz, ordförande för LSU – Sveriges Ungdomsorganisationer.

– Man skulle önska sig fler med högre utbildning. Men framför allt är det viktigt att satsa på bildning – studiecirkclar

och forum där forskare och den breda allmänheten möts, anser Mohammad Fazlhashemi, professor i idéhistoria.

Många goda skäl för ökad dialog förs fram av de intervjuade: Utbyta erfarenheter, överföra kunskap, få nya perspektiv, utveckla nya produkter, diskutera etiskt svåra frågor och möjliggöra synergieffekter.

– Tvärvetenskaplig forskning har vi talat om länge, men ett tvärvetenskapligt samhälle är också jätteviktigt – alltså hur vi överför kunskap mellan de olika delarna, säger Eva Swartz, VD för Natur & Kultur.

VAs rekommendationer

Är kunskapssamhället ett nytt klassamhälle, baserat på utbildning? frågade vi inledningsvis. Svaret är ja.

Utifrån studien har VA därför identifierat några åtgärder som kan öka intresset för kunskap och minska skillnaderna i synen på forskning och forskare. Det är långtifrån ett färdigt recept utan snarare en hemläxa för en rad aktörer att ta itu med:

- Skapa ett **samhällsklimat** som stimulerar människor att söka kunskap.
- Relansera **bildningsidealet** och förbättra infrastrukturen för lärande livet igenom.
- Stöd lärare i att utveckla ett **vetenskapligt förhållningssätt** hos eleverna och att förankra undervisningen i aktuell forskning.

- Uppmuntra och underlätta för unga att skaffa en **högre utbildning**.
- Gör omvärldsdialog och **samverkan meriterande** för forskare.
- Utveckla **mötesplatser** och kontakter mellan olika samhällssektorer.

Studien *Vetenskap & Värderingar* har visat att mer kunskap och bildning är vägen till lycka! Åtminstone om man med lycka menar ökad självkänsla, framgång och självförverkligande för enskilda människor, ett bättre fungerande och mer inkluderande samhälle och ett konkurrenskraftigare Sverige.

Om studien

Studien Vetenskap & Värderingar består av tre delar:

1. *Vetenskap att tro på?* (VA-rapport 2009:3), med fokus på tro och livsåskådning, presenterades i november 2009.
2. *Kunskap i en klass för sig?* (VA-rapport 2010:2), med fokus på politiska värderingar och ”klassamhället”, presenterades i juni 2010.

I denna bok, som är den avslutande tredje delen, reflekterar nio personer över resultaten i dessa båda rapporter.

Studiens resultat kommer huvudsakligen från två olika undersökningar. Den ena baseras på enkäter i samarbete med SOM-institutet och den andra på telefonintervjuer med hjälp av Novus Opinion. Båda undersökningarna gjordes under hösten och vintern 2009/2010. Mer information om undersökningarna och de svarande återfinns i VA-rapporterna 2009:3 och 2010:2. Diagrammen i sammanfattningen, *sidan 11–21*, baseras på dessa rapporter.

Studien stöds av Forskningsrådet FAS, Riksbankens Jubileumsfond och Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser.

VA-rapporter

- 2002:1 Vad tycker folk i andra länder?
- 2002:2 Allmänhetens syn på vetenskap
- 2002:3 Forskares syn på samtal med allmänheten
- 2002:4 Ungas syn på vetenskap

- 2003:1 Vetenskapen i Samhället
- 2003:2 VA-studier under luppen
- 2003:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2003
- 2003:4 Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet
- 2003:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten

- 2004:1 Vetenskapen i Samhället
- 2004:2 Lärares inställning till vetenskap och forskningsbaserad kunskap
- 2004:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2004
- 2004:4 Lärares syn på Vetenskap
- 2004:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
- 2004:6 Vad tycker folk i andra länder 2004?

- 2005:1 Vetenskapen i Samhället
- 2005:2 Lärare om företagsamhet
- 2005:3 Eurobarometrar om Vetenskap 2005
- 2005:4 Allmänhetens syn på Vetenskap 2005
- 2005:5 Vetenskap i Press
- 2005:6 Journalisters syn på Vetenskap

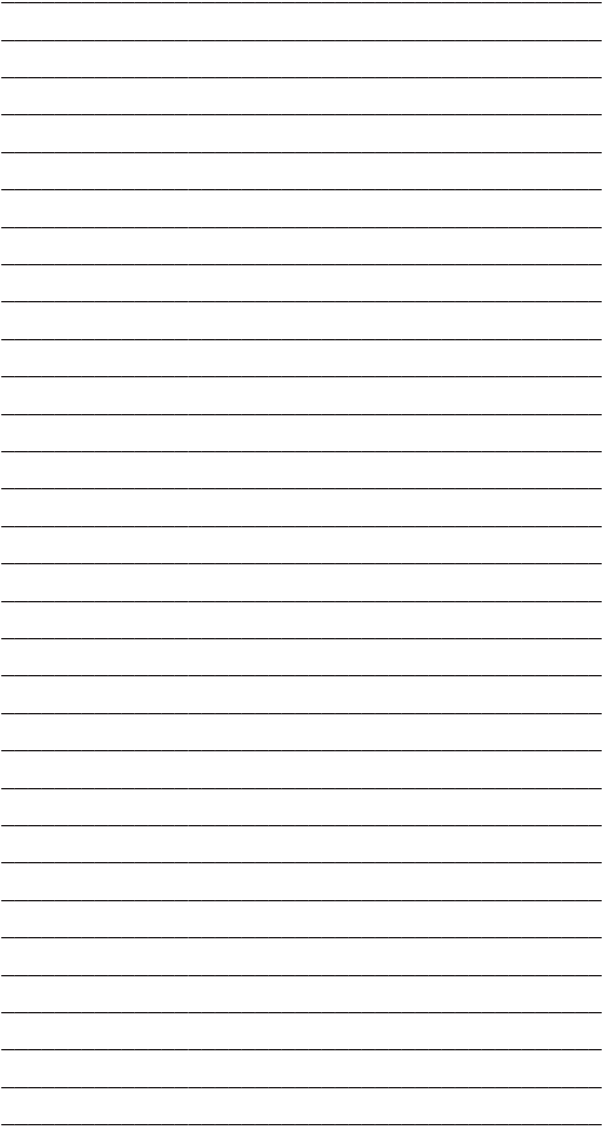
- 2006:1 Vetenskapen i Samhället
2006:2 Politikers syn på Vetenskap
2006:3 Vetenskap i Politisk Press
– en innehållsanalys
2006:4 Kunskapsbiten, 18 röster om relationen
forskare – politiker
2006:5 Politik och Vetenskap
– VAS politikerstudie i korthet
2006:6 Allmänhetens syn på Vetenskap 2006
2006:7 Stockholmspolitikernas syn på Vetenskap
2006:8 Politik och Vetenskap
– en litteraturstudie
2006:9 Allmänheten om Carl von Linné 2006
- 2007:1 Journalister om Forskning
2007:2 Vetenskapen i Samhället
2007:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2007
2007:4 Ungdomars syn på Vetenskap
– analys av VA-data 2002–2007
2007:5 Unga om kunskap
– en djupintervjustudie
2007:6 Galna, virriga och ondsinta?
– bilder av forskare i medier för unga
2007:7 Projekt utan effekt?
– utvärderingar av N&T-initiativ under luppen
2007:8 Kunskap äger
– VAS ungdomsstudie i korthet

- 2008:1 Efter Linnéjubileet
– Allmänheten om Carl von Linné 2007
- 2008:2 Vetenskapen i Samhället
- 2008:3 Myself as a researcher
– an analysis of children's images of scientists
- 2008:4 Kunskapssynen i Näringslivet
- 2008:5 Kunskap i omsättning
– VAS näringslivsstudie i korthet
- 2009:1 Vetenskapen i Samhället
- 2009:2 VA-barometern 2009/10
- 2009:3 Vetenskap att tro på?
- 2009:4 ODE – OmvärldsDialog och Engagemang
- 2010:1 Vetenskapen i Samhället
- 2010:2 Kunskap i en klass för sig?
- 2010:3 Känsla för kunskap

VÄRDEFULLT VETANDE?

Finns det samband mellan människors värderingar, deras bakgrund och kunskapssyn? Det har **Vetenskap & Allmänhet, VA**, undersökt i studien **Vetenskap & Värderingar**.

Lyckonivån – huruvida man är tillfreds med livet, samhället och medmänniskorna – är starkt kopplad till synen på kunskap. Annat som spelar in är klass, politiska värderingar och religiös tro.

Här reflekterar nio samhällsprofiler kring resultaten och sina känslor för kunskap. **Mohammad Fazlhashemi, Mats Gerdau, Sören Holmberg, Helle Klein, Joakim Palme, Maria Rankka, Christer Sturmark, Eva Swartz** och **Seher Yilmaz** ger sina perspektiv och konkreta förslag till hur intresset för kunskap kan öka.

Avslutningsvis drar VA slutsatser och ger rekommendationer om hur kunskapssamhället ska kunna omfatta oss alla. Det finns ett stort värde i vetandet!

Boken är en del av studien **Vetenskap & Värderingar** som stöds av:

TORSTEN OCH RAGNAR
SÖDERBERGS STIFTELSE

vetenskap & allmänhet

Vetenskap & Allmänhet vill främja dialog och öppenhet mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Medlemmar är en rad organisationer, myndigheter, lärosäten, företag och individer. Se även **www.v-a.se**